

Research Paper

Gender and power relations in the family: Exploring children's experiences of interactions with their parents

Mahnaz Norouzian¹, Amene Sedighian Bidgoli^{2*}, Soraya Rostami³

Received: May. 16, 2026; Accepted: Jun. 24, 2026

ABSTRACT

This study aimed to analyze gendered power relations in parent–child interactions and to explore children's lived experiences of inequality and power tensions within the family. The research adopted a grounded theory approach and was based on 31 in-depth, semi-structured interviews with children who had initiated legal proceedings against their parents, those who had refrained from taking legal action due to cultural, customary, or legal considerations, and those who had taken no action because parental behaviors were not criminalized under existing laws. The data were systematically coded and analyzed through open, axial, and selective coding, leading to the identification of core categories and the development of a conceptual framework. The findings revealed that power relations within the family are reproduced through gender norms, hierarchical family structures, and gendered divisions of labor. These power dynamics are manifested in everyday parent–child interactions in the form of control, restriction, domination, and conflict. In response, children adopt strategies ranging from compliance and adaptation to negotiation and resistance, each associated with distinct emotional, psychological, and identity-related consequences. The study concludes that gendered power relations operate as a socio-cultural mechanism sustaining inequality in parent–child relationships and shaping children's lived experiences. Understanding these dynamics contributes to a deeper explanation of the processes through which inequality and conflict are reproduced in family life and provides valuable insights for researchers, policymakers, and practitioners.

Keywords: family, gendered power relations, grounded theory, lived experience, parent–child interaction

1. PhD Student in Women's Studies, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

✉ norouzian.vekalat@gmail.com

2. Assistant Professor in Sociology, Department of Social Studies, Institute for Social and Cultural Studies, Tehran, Iran

✉ sedighian@iscs.ac.ir

* Corresponding Author

3. Assistant Professor, Department of Public, International and criminal Law, Faculty of Humanities, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

✉ Soraya.Rostamii@iau.ac.ir

INTRODUCTION

The family in Iran serves as the foundational social institution, playing a pivotal role in socialization and cultural transmission. Recent societal, cultural, and economic transformations—including rising divorce rates, evolving marriage patterns, increasing individualism, and shifts in gender roles—have transitioned Iranian family structures from traditional and static to dynamic and multifaceted entities. Despite these changes, policies aimed at gender justice have not fully addressed women's issues, leaving significant limitations in achieving complete gender equity. Power relations within the family extend beyond marital dynamics to parent-child interactions, manifesting multidimensionally through legal, economic, gendered, and emotional resources. This is particularly evident in children's lived experiences, as they directly receive parental decisions while embodying new values influenced by globalization and social media. Examining children's lived experiences in family power dynamics is crucial, revealing how they navigate parental authority to redefine autonomy, personal identity, and mental health. While much Iranian research focuses on parents' roles in socialization, less attention has been given to children's direct encounters with power structures. Recent studies indicate that power relations in families significantly impact children's mental health and social behaviors; for instance, family dysfunction correlates with heightened anxiety, depression, and stress in adolescents, while authoritarian relations foster aggression, academic decline, and instability. The core issue is power asymmetry between parents and children: fathers often hold formal power due to economic and legal positions, while mothers rely on emotional and nurturing authority. This division exposes children to conflicting power models—traditional parental authority emphasizing obedience versus modern values promoting freedom, autonomy, and gender equality. Analyzing these relations requires an interdisciplinary approach encompassing psychological, sociological, cultural, and legal dimensions. Children's experiences reflect broader societal transformations and emerging values, positioning them as evolving social actors grappling with dualities that affect mental health, identity, and social relations. Amplifying children's voices in qualitative research is vital for revising educational, cultural, and support policies, ultimately advancing gender justice and social capital. This study's necessity spans theoretical, practical, and social levels: theoretically, it elevates children's status from passive subjects to active agents, deepening understanding of Iranian family power dynamics; practically, it identifies dysfunctional patterns to inform counseling, educational programs, and family-oriented policies; socially, equitable power relations foster confidence, autonomy, and positive social identity in children, whereas dominance and gender bias perpetuate inequality cycles like domestic violence or addiction. Given the importance of understanding gendered power mechanisms in Iranian families and

their effects on children's mental health and social identity, this research analyzes children's lived experiences in gendered power interactions with parents. It identifies causal factors, contextual and intervening conditions influencing these relations, examines power management strategies by parents and children, and elucidates impacts on children's mental health and social behaviors.

PURPOSE

This study seeks to develop a deeper understanding of how gendered power relations emerge, continue, and are experienced within parent-child relationships in Iranian families. By exploring children's lived experiences, the research aims to identify the conditions that shape these power dynamics, the ways family members respond to them, and their resulting consequences. The study also attempts to develop a theoretical model that explains how gendered patterns of power are constructed and maintained in family interactions and how they may contribute to the persistence or transformation of gender inequalities.

METHODOLOGY

This qualitative study employed grounded theory methodology. The population comprised adult children (aged 18-40) with experiences of gendered power dynamics with parents. Purposeful and theoretical sampling continued until theoretical saturation (31 participants: 20 daughters, 11 sons), drawn from those who pursued legal action against parents, withdrew due to cultural, customary, or legal reasons, or took no action due to non-criminalized parental behaviors. Data were collected via semi-structured interviews (45-90 minutes). Analysis involved open, axial, and selective coding using MAXQDA software. Validity was ensured through triangulation and member checking. Ethical protocols included informed consent and confidentiality.

FINDINGS

The analysis of the interviews identified six major categories of gender power relations between parents and children: causal conditions, contextual conditions, intervening conditions, the core phenomenon, action/interaction strategies, and consequences. The findings showed that gender power relations are shaped through the interaction of cultural, social, economic, and experiential factors.

Causal conditions included cultural, religious, and social beliefs, economic dependence, and children's lived experiences. Traditional gender norms, patriarchal attitudes, unequal opportunities, and experiences of control, neglect, and discrimination contributed to the formation of unequal power relations. Contextual conditions reflected family structure, including gendered divisions of labor, unequal parenting practices, and fathers' dominant role in decision-making. Intervening conditions emphasized the influence of legal, educational, and support institutions,

Iranian Cultural Research

Abstract

with participants reporting limited legal protection, low awareness of rights, and inadequate institutional support.

The core phenomenon was the reproduction of gender domination within the family through unequal decision-making, control over resources, restrictions on personal choices, and symbolic or emotional forms of power. Children responded through both resistant strategies, such as seeking independence and challenging discrimination, and passive strategies, including silence, compliance, and self-censorship.

These power relations had important psychological, social, educational, and occupational consequences, including anxiety, reduced self-confidence, identity challenges, limited social participation, and restricted educational and career opportunities. Overall, the findings indicate that gender inequality in families is sustained through the interaction of cultural, economic, and institutional factors and reproduced in everyday family life.

CONCLUSION

This study examined gender power relations in Iranian families from the perspectives of children. The findings showed that these relations are shaped by the interaction of cultural beliefs, family structures, economic conditions, and lived experiences. Gender inequality is reproduced not only through direct control but also through everyday practices, decision-making patterns, and unequal opportunities for girls and boys.

Traditional gender norms and patriarchal values continue to shape family interactions, influencing children's roles and autonomy. While some children resisted unequal power relations by seeking independence and support, others adapted through silence and acceptance of traditional expectations. The findings also highlighted the influence of legal and institutional contexts, with limited support often reinforcing family-based inequalities.

Overall, gender power relations are embedded in broader social and cultural structures rather than individual behaviors alone. Promoting greater equality requires changes in family practices, increased awareness of children's rights, and stronger educational, legal, and social support systems. Such efforts can contribute to healthier parent–child relationships and more equitable family dynamics.

NOVELTY

This study contributes to the understanding of gender power relations in families by focusing on children's lived experiences. Its main contribution is the development of a conceptual framework showing how cultural, social, economic, and institutional factors interact to shape gendered power relations between parents and children.

The findings demonstrate that gender inequality is reproduced through everyday family practices, including unequal decision-making, control over resources, and gender-based expectations, while children respond through both resistance and adaptation. By highlighting these processes, the study extends current knowledge of family and gender dynamics and provides practical insights for counselors, educators, social support organizations, and policymakers seeking to promote more equitable parent–child relationships.

As a qualitative study based on participants' narratives, the findings are context-specific and not intended for broad generalization. Nevertheless, the research offers a detailed understanding of children's experiences and the everyday reproduction of gendered power relations within families.

Acknowledgement

This article is extracted from a doctoral dissertation.

Conflict of Interest

No conflict of interest declared by the authors.

Funding

This article have received no financial support.

AI Use Disclosure

Artificial intelligence was not used in the writing of this article.

Iranian Cultural Research

Abstract

BIBLIOGRAPHY

- Ahmadi Mehr, R., Yousefi, A., & Golparvar, M. (2021). Religious values and balance of power relations in Iranian families. *Journal of Religious and Social Research*, 6(2), 89–107. [In Persian]
- Ahmadi, A., & Yaqouti, A. (2018). Women, leisure styles and family in Tehran. *Journal of Cultural and Communication Studies*, 14(46), 257–258. [In Persian]
- Alami, M. H., & Taei, F. (2021). Comparative study of children's rights from the perspective of Iranian law and international law. *Journal of Islamic Human Rights Studies*, 10(1), 177–200. [In Persian]
- Alireza Nejad, S., & Zanganeh, N. (2018). Access to money and power relations in marital relationships: A study in the local community of "Dastan-e Sabz" women and Takyeh Shahda. *Quarterly Journal of Social Sciences*, 25(80), 165–208. <https://doi.org/10.22054/qjss.2017.15714.1391> [In Persian]
- Amanollahi, K. (2024). Examining the relationship between individual and family factors and social health. *Quarterly Journal of Educational Sciences*, 7(1), 39–58. [In Persian]
- Ashrafi, M. (2023). The impact of family communication skills on youth mental health. In *The Third National Conference on Child and Adolescent Clinical Psychology*, Ardabil, Iran. [In Persian]
- Azad Armaki, T. (2007). *Sociology of the Iranian family*. Tehran, Iran: Samt Publication. [In Persian]
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56–95. <https://doi.org/10.1177/02724316911111004>
- Bendel-Stenzel, L. C., An, D., & Kochanska, G. (2023). Revisiting the debate on effects of parental power-assertive control in two longitudinal studies: Early attachment security as a moderator. *Attachment & Human Development*, 25(5), 461–486. <https://doi.org/10.1080/14616734.2023.2262979>
- Branje, S. J. T. (2018). Development of parent-adolescent relationships: Psychological perspectives. *Child Development Perspectives*, 12(3), 161–165. <https://doi.org/10.1111/cdep.12285>
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>

- Eagly, A. H., & Wood, W. (2016). Social role theory of sex differences. In N. Naples, R. C. Hoogland, M. Wickramasinghe, & W. C. A. Wong (Eds.), *The Wiley Blackwell encyclopedia of gender and sexuality studies*.
- Ebadpour, N. (2023). Challenges of further institutionalization of state power in family cultural policies in Iran. *Journal of Government Research*, 9(35), 37–74. <https://doi.org/10.22054/tssq.2023.71684.1372> [In Persian]
- Emerson, P. M., et al. (2021). Measuring empowerment: Choices, values and norms. *World Development*, 138, 105220.
- Flick, U. (2013). *An introduction to qualitative research* (4th ed.). SAGE Publications.
- Giddens, A. (1979). *Central problems in social theory: Action, structure and contradiction in social analysis*. University of California Press.
- Giddens, A. (2005). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration* (M. Sabouri, Trans.). Tehran, Iran: Ney Publishing. (Original work published 1984) [In Persian]
- Hafez, A. A., & Fallahzadeh, H. (2024). The mediating role of basic psychological needs in the relationship between family functioning and psychological distress among students. *Journal of Family Research*, 20(2), 143–168. <https://doi.org/10.48308/jfr.2024.234418.1687> [In Persian]
- Jafarzadeh Pour, F. (2021). Power structure and its relation to family instability: A national study in Iranian society. *Iranian Journal of Social Problems*, 2(1), 109–139. [In Persian]
- Jan Abadi, U. (2023). The impact of mass media on the reproduction of gender stereotypes in society. In *The Sixth National Congress on Data Analysis in Humanities*, Tehran, Iran. [In Persian]
- Jones, A., Smith, B., & Taylor, C. (2020). Coping strategies of children in response to parental control: A qualitative study. *Journal of Family Psychology*, 34(2), 123–135. <https://doi.org/10.1037/fam0000500>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315205281>
- Kerpen, E., Busch, H., & Schulte im Busch, B. (2024). The role of parenting style for the development of the implicit power motive in children. *Motivation and Emotion*, 48, 264–277. <https://doi.org/10.1007/s11031-024-10071-4>
- Khan Mohammadi, H., Aslipour, H., Yaghmaeian, M., & Askari Bagherabadi, M. (2024). Identifying factors affecting the implementation of general family policies in Iran. *Quarterly Journal of Cultural-Educational Studies of Women and Family*, 19(66), 133–156. [In Persian]

Iranian Cultural Research

Abstract

- Kolahi, M., & Shafiei, F. (2017). Women's narrative experiences of power structure in the family. *Journal of Cultural Studies and Communication*, 13(48), 129–150. [In Persian]
- Kyrönlampi, T., Böök, M.-L., & Karikoski, H. (2020). Obstacles to dialogic encounters between parents and staff in pre-primary school. *Journal of Early Childhood Education Research*, 9(2), 437–455.
- Leidholm, N. (2022). Parents and children, servants and masters: Slaves, freedmen, and the family in Byzantium. In *The Routledge handbook on identity in Byzantium* (pp. 263–281). Routledge.
- Lukes, S. (2005). *Power: A radical view* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Malmir, M., & Ebrahimi, M. (2020). Typology of power structure in Iranian families. *Quarterly Journal of Women Strategic Studies*, 22(87), 7–32. <https://doi.org/10.22095/jwss.2020.220454.2273> [In Persian]
- Marx, K., & Engels, F. (1848). *Manifest der Kommunistischen Partei*. London: J. E. Burghard.
- Mirhosseini, Z., Ebrahimi, M., & Pakdel, P. (2022). Investigating the factors affecting women's power within the family. *Journal of Family Research*, 17(4), 523–539. <https://doi.org/10.52547/JFR.17.4.523> [In Persian]
- Movahhed, M., Enayat, H., & Mardani, M. (2012). Study of contextual factors related to the structure of power distribution in the family: A case study of married women in Shiraz. *Journal of Social Studies and Research in Iran*, 1(3), 153–171. <https://doi.org/10.22059/jisr.2013.36566> [In Persian]
- Nouri, A. (2010). Factors weakening family stability. *Islamic Research Journal on Women and Family*, 3(6), 87–114. [In Persian]
- Novara, D. (2017). Violence in the conflicts between parents and children. *Education Sciences and Society*, 77–88.
- Omorogiuwa, T. (2021). Power dynamics in parent-child relationships: A child labour dilemma. *Social Work and Education*, 8(3), 373–384. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.21.3.6>
- Rahimi, A., & Razaghi Nasrabadi, H. (2019). Transformations and structural and functional challenges of the family institution in Iran: A systematic review. *Quarterly Journal of Population*, 26(109–110), 55–90. [In Persian]
- Saei, M. (2022). Patterns of interpersonal communications between parents and children in the family: Analysis of experiences of children from Tehran families. *Quarterly Journal of Cultural and Communication Studies*, 23(58), 297–328. <https://doi.org/10.22083/jccs.2021.264538.3255> [In Persian]

- Sharifi Saei, M. H., & Azad Armaki, T. (2021). Emotional capital as power: How women turn their emotional power into a weapon of resistance. *Journal of Women's Socio-Psychological Studies*, 19(4), 81–128. <https://doi.org/10.22051/jwsp.2021.36855.2468> [In Persian]
- Sidanius, J., & Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Soltanian, V., Yousefi, Z., & Khayyatan, F. (2023). Exploring power dynamics in the family: A qualitative case study. *Journal of Applied Family Therapy*, 18(4), 300–316. [In Persian]
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). Sage.
- Venard, G., Zimmermann, G., & Antonietti, J. P. (2024). Parenting under pressure: Associations between perceived social pressure and parental involvement among mothers and fathers. *Journal of Child and Family Studies*, 33, 3813–3825. <https://doi.org/10.1007/s10826-024-02945-5>
- Vincent, C. (1996). *Parents and teachers: Power and participation* (1st ed.). Routledge.
- Zhang, Y., Liu, Q., & Wang, X. (2025). Understanding the link between intimate partner violence exposure and children's self-regulation: The mediating role of parenting stress and warmth. *Family Process*, 64(1), e13054. <https://doi.org/10.1111/famp.13054>

Iranian Cultural Research

Abstract

مقاله پژوهشی

جنسیت و روابط قدرت در خانواده: واکاوی تجربیات فرزندان در تعامل با والدین

مهناز نوروزیان^۱، آمنه صدیقیان بیدگلی^۲، ثریا قاسمی^۳

دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۲۶؛ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۰۳

چکیده

این مطالعه با هدف تحلیل روابط قدرت جنسیتی در تعامل والد-فرزند و تبیین تجربه زیسته فرزندان از نابرابری‌ها و تنش‌های قدرت در خانواده انجام شد. مطالعه با رویکرد نظریه‌پردازی داده بنیاد و بر اساس ۳۱ مصاحبه عمیق و نیمه ساختاریافته با فرزندان انجام شد که علیه والدین خود اقدام قضایی کرده بودند، یا به دلایل فرهنگی، عرفی یا قانونی از پیگیری انصراف داده، و همچنین کسانی که به دلیل فقدان جرم‌انگاری رفتار والدین، هیچ اقدامی انجام نداده بودند. داده‌ها به صورت نظام‌مند کدگذاری و تحلیل شدند و مقوله‌های محوری استخراج گردید. نتایج نشان می‌دهد روابط قدرت در خانواده بر بستر هنجارهای فرهنگی، تقسیم کار جنسیتی و ساختارهای سلسله‌مراتبی بازتولید می‌شود. این روابط در تعاملات روزمره والد-فرزند به اشکال مختلف کنترل، محدودسازی و تعارض بروز می‌یابد. فرزندان در مواجهه با این مناسبات، راهبردهای متفاوتی از پذیرش تا مقاومت اتخاذ می‌کنند که پیامدهای عاطفی و هویتی متنوعی را تجربه می‌کنند. روابط قدرت جنسیتی در خانواده به عنوان سازوکاری فرهنگی-اجتماعی در بازتولید نابرابری‌ها در تعامل والد-فرزند نقش دارد و تحلیل آن می‌تواند به درک عمیق‌تر از سازوکارهای نابرابری و تعارض در خانواده کمک کند.

کلیدواژه‌ها: روابط قدرت جنسیتی، تعامل والد-فرزند، نظریه زمینه‌ای، خانواده، تجربه زیسته

۱. دانشجوی دکتری مطالعات زنان گرایش زن در اسلام، گروه علوم انسانی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی،

تهران، ایران

norouzian.vekalat@gmail.com ✉

۲. استادیار، گروه مطالعات اجتماعی، مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی، تهران، ایران

sedighian@iscs.ac.ir ✉

۳. استادیار، گروه حقوق عمومی، بین الملل و جزا، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی،

تهران، ایران

soraya.rostamii@iau.ac.ir ✉

۱. مقدمه و بیان مسئله

خانواده در ایران به‌عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی، نقش محوری در جامعه‌پذیری و انتقال فرهنگ ایفا می‌کند. تحولات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی اخیر، از جمله افزایش نرخ طلاق، تغییر الگوی ازدواج، رشد فردگرایی و تحولات در نقش‌های جنسیتی، ساختار خانواده‌های ایرانی را از نهادی سنتی و ایستا به نهادی پویا و چندبعدی تبدیل کرده است (خان محمدی، ۱۴۰۳؛ میرحسینی و همکاران، ۱۴۰۰). این تحولات موجب شده است که مطالعه نحوه شکل‌گیری و بازتولید «روابط قدرت جنسیتی در خانواده» به‌عنوان یکی از محورهای مهم در تحلیل خانواده معاصر مورد توجه قرار گیرد. این روابط قدرت همچنین در بستر هنجارها، ارزش‌ها و انتظارات فرهنگی جامعه ایرانی شکل می‌گیرد و از طریق الگوهای تربیتی و گفتمان‌های جنسیتی در خانواده بازتولید می‌شود.

در این میان، سیاست‌گذاری‌های مرتبط با عدالت جنسیتی در کشور نتوانسته‌اند تمامی مسائل زنان را پوشش دهند و تحقق کامل عدالت جنسیتی همچنان با محدودیت‌هایی مواجه است (یوسف‌وند و مهدیان، ۱۴۰۴). با این حال، در این پژوهش عدالت جنسیتی به‌صورت مستقیم موضوع اصلی نیست، بلکه به‌عنوان زمینه‌ای کلان در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند بر نحوه شکل‌گیری روابط قدرت در خانواده اثرگذار باشد.

روابط قدرت در خانواده نه صرفاً در سطح روابط زناشویی بلکه در تعامل میان والدین و فرزندان نیز نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. پژوهش‌های کیفی نشان می‌دهد که قدرت در خانواده‌های ایرانی به‌شکل چندبعدی و در پیوند با منابع قانونی، اقتصادی، جنسیتی و عاطفی بازتولید می‌شود (سلطانیان و همکاران، ۱۴۰۲). در این چارچوب، روابط قدرت جنسیتی سازوکاری است که از طریق آن نقش‌ها، انتظارات و میزان دسترسی به تصمیم‌گیری در خانواده میان اعضا توزیع می‌شود. بر این اساس، مفاهیمی مانند کنترل والدین، خشونت خانگی و نظام تصمیم‌گیری خانوادگی به‌عنوان «نمودها و سازوکارهای عینی در بستر هنجارهای فرهنگی و انتظارات اجتماعی خانواده» این روابط قدرت در نظر گرفته می‌شوند، نه موضوعات مستقل.

این وضعیت به‌ویژه در تجربه زیسته فرزندان نمود می‌یابد؛ زیرا آنان هم دریافت‌کننده مستقیم تصمیم‌های والدین هستند و هم به‌عنوان نسل جدید، حامل ارزش‌های متفاوت ناشی از جهانی‌شدن و رسانه‌های اجتماعی محسوب می‌شوند. از این منظر، بررسی تجربه زیسته فرزندان در مناسبات قدرت خانوادگی ضرورتی مضاعف دارد و می‌تواند نشان دهد که چگونه فرزندان در مواجهه با اقتدار والدین، احساس خودمختاری، هویت فردی و سلامت روانی خود را در چارچوب ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی غالب بازتعریف می‌کنند.

با وجود اهمیت بنیادین خانواده، بخش عمده‌ای از تحقیقات در ایران به بررسی نقش والدین در جامعه‌پذیری پرداخته و کمتر به تجربه‌های مستقیم فرزندان در مواجهه با ساختار قدرت توجه کرده‌اند. در حالی که مطالعات اخیر نشان می‌دهد نوع رابطه قدرت در خانواده می‌تواند تأثیر چشمگیری بر سلامت روانی و رفتارهای اجتماعی فرزندان داشته باشد؛ برای مثال، ناکارآمدی خانواده با افزایش اضطراب، افسردگی و استرس نوجوانان ارتباط مستقیم دارد (حافظ و فلاح‌زاده، ۱۴۰۳) و روابط سلطه‌گرانه زمینه‌ساز پرخاشگری، افت تحصیلی و احساس بی‌ثباتی می‌شود (اشرفی، ۱۴۰۲). مسئله اصلی در این پژوهش، بررسی عدم تقارن قدرت در ساختار خانواده است؛ به‌گونه‌ای که پدران به دلیل موقعیت اقتصادی و قانونی از قدرت رسمی بیشتری برخوردارند و مادران عمدتاً بر قدرت عاطفی و تربیتی متکی هستند (علیرضائزاد و زنگنه، ۱۳۹۷). این تقسیم‌بندی موجب می‌شود فرزندان در معرض الگوهای متناقض قدرت قرار گیرند؛ از یک‌سو اقتدار سنتی والدین پایدار است و از سوی دیگر ارزش‌های مدرن بر آزادی، خودمختاری و برابری جنسیتی تأکید دارند (مالمیر و ابراهیمی، ۱۳۹۹).

در چنین بستری، تحلیل روابط قدرت در خانواده‌های ایرانی مستلزم رویکردی میان‌رشته‌ای است که هم‌زمان ابعاد روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، فرهنگی و حقوقی را در نظر گیرد. تجربه زیسته فرزندان در مواجهه با ساختار قدرت خانوادگی تنها به روابط درون‌خانه محدود نمی‌شود، بلکه بازتابی از تحولات اجتماعی و ارزش‌های نوین نیز

هست. آنان به عنوان کنشگران اجتماعی در حال شکل گیری، با الگوهای متناقض قدرت مواجهه اند که می تواند بر سلامت روانی، هویت فردی و روابط اجتماعی آنان اثرگذار باشد. بازنمایی صدای فرزندان در پژوهش های کیفی اهمیت ویژه ای دارد، زیرا می تواند زمینه بازنگری در سیاست های آموزشی، فرهنگی و حمایتی را فراهم آورد و در نهایت به ارتقای عدالت جنسیتی و تقویت سرمایه اجتماعی در جامعه کمک کند.

ضرورت این مطالعه در سه سطح نظری، کاربردی و اجتماعی قابل بررسی است؛ از نظر نظری، تمرکز بر روایت های فرزندان جایگاه آنان را از یک «سوژه منفعل» به «کنش گر فعال» ارتقا داده و فهم عمیق تری از مناسبات قدرت در خانواده ایرانی ارائه می کند (سلطانیان و همکاران، ۱۴۰۲). از نظر کاربردی، شناسایی الگوهای ناکارآمد روابط قدرت می تواند مبنایی برای طراحی برنامه های مشاوره ای، آموزشی و سیاست گذاری های خانواده محور باشد و مسیر اصلاحی برای والدین، مشاوران و سیاست گذاران فراهم کند (حافظ و فلاح زاده، ۱۴۰۳). در سطح اجتماعی، روابط قدرت عادلانه و منعطف اعتماد به نفس، خودمختاری و هویت اجتماعی مثبت در فرزندان ایجاد می کند؛ در مقابل، سلطه گری و تبعیض جنسیتی می تواند چرخه های نابرابری و برخی آسیب های اجتماعی مانند خشونت خانگی یا اعتیاد را بازتولید کند (امان الهی، ۱۴۰۳).

در این پژوهش، مفهوم کانونی «روابط قدرت جنسیتی در خانواده» است که به نحوه شکل گیری، اعمال و بازتولید نابرابری های مبتنی بر جنسیت در تعامل میان والدین و فرزندان اشاره دارد. موضوع اصلی مطالعه، بررسی تجربه زیسته فرزندان از این مناسبات قدرت و تحلیل سازوکارهای مؤثر بر شکل گیری، تداوم و پیامدهای آن در بستر خانواده است. بر این اساس، هدف پژوهش ارائه تبیینی نظری از فرایند شکل گیری و بازتولید روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان از طریق شناسایی شرایط علی، زمینه ای، مداخله گر، راهبردها و پیامدهای برآمده از داده های تجربی است.

با توجه به اهمیت روابط قدرت در خانواده و تأثیر آن بر سلامت روان، هویت اجتماعی و آینده فرزندان که ریشه در نظام های فرهنگی و الگوهای تربیتی خانواده دارند، بررسی

تجربه زیسته فرزندان از تعاملات قدرت جنسیتی در خانواده ضروری به نظر می‌رسد. نتایج این پژوهش می‌تواند به درک عمیق‌تر سازوکارهای بازتولید یا تغییر نابرابری‌های جنسیتی در خانواده‌های ایرانی کمک کرده و اهمیت این مسئله را در حوزه سلامت روان و سرمایه اجتماعی نسل جوان برجسته سازد. این مقاله حاصل پژوهشی است که با هدف توسعه مدلی تحلیلی برای بررسی ساختار روابط قدرت والدین با تمرکز بر ابعاد جنسیتی در میان خانواده‌های ایرانی و بر اساس تجربه زیسته فرزندان انجام شده است. این مدل در پی ارائه تبیینی یکپارچه و نظام‌مند از روابط قدرت جنسیتی در خانواده است.

۲. پیشینه تحقیق

تحولات پژوهشی سال‌های اخیر در ایران نشان می‌دهد که تحلیل قدرت در خانواده دیگر نمی‌تواند صرفاً بر مبنای الگوهای سنتی و ایستا صورت گیرد، بلکه باید در چارچوب تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بازخوانی شود. در این میان، یکی از حوزه‌های مغفول اما کلیدی در تحلیل روابط قدرت، پیوند آن با شیوه‌های فرزندپروری و تجربه کودکان از اعمال اقتدار والدینی، به‌ویژه در قالب خشونت خانگی و کنترل تربیتی است. یافته‌های میرحسینی و همکاران (۱۴۰۰) نشان می‌دهد که افزایش اشتغال و سطح تحصیلات زنان، به‌ویژه در کلان‌شهرها، از طریق ارتقای منابع اقتصادی و اجتماعی آنان، به بازتوزیع نسبی قدرت در خانواده انجامیده است. این تغییرات علاوه بر ساختار قدرت میان زوجین، بر الگوهای فرزندپروری و شیوه‌های اعمال اقتدار والدین نیز اثرگذار بوده‌اند. این یافته با نظریه منابع بلود و ولف هم‌راستا است که قدرت را تابعی از دسترسی به منابع اقتصادی و اجتماعی می‌داند.

در کنار این تغییرات ساختاری، نمی‌توان نقش عوامل فرهنگی را در بازتولید یا تغییر روابط قدرت در خانواده نادیده گرفت. ارزش‌ها، هنجارها، باورهای دینی و عرفی، و گفتمان‌های مسلط درباره نقش‌های زن و مرد در خانواده، به‌طور مستقیم در شکل‌گیری انتظارات جنسیتی و نحوه توزیع قدرت میان اعضای خانواده اثرگذار هستند. در واقع، روابط قدرت در خانواده

ایرانی تنها محصول ساختارهای اقتصادی و حقوقی نیست، بلکه در بستر فرهنگ و معناهای اجتماعی نیز بازتولید و مشروعیت بخشی می شود (موحد و همکاران، ۱۳۹۱).

در سطح نظری، این تغییرات را می توان در پرتو دیدگاه های کلاسیک و معاصر بازانديشي کرد. گیدنز (۱۳۸۴) قدرت را پدیده ای چندلایه می داند که در قالب اجبار، سلطه، مشروعیت و نفوذ در روابط روزمره و نهادهای اجتماعی بازتولید می شود. از این منظر، روابط قدرت در خانواده صرفاً به سلطه مردانه محدود نیست، بلکه در تعاملات روزمره میان اعضای خانواده، از جمله والدین و فرزندان، نیز بازتولید می شود. در همین راستا، نظریه کارکردگرایی پارسونز، با تأکید بر تقسیم نقش های جنسیتی، تلاش دارد انسجام خانواده را توضیح دهد (لوکس^۱، ۲۰۰۵)، اما این دیدگاه از سوی رویکردهای انتقادی مورد نقد قرار گرفته است، زیرا می تواند نابرابری های جنسیتی را طبیعی سازی کند (گیدنز^۲، ۱۳۸۴). در همین چارچوب، پژوهش های حوزه فرزندپروری نشان می دهند که سبک های فرزندپروری اقتدارگرایانه، سهل گیرانه و سهل انگارانه در پیوند مستقیم با ساختار قدرت در خانواده قرار دارند. در این میان، فرزندپروری مستبدانه - اقتدارگرایانه با تأکید بر کنترل شدید، اطاعت پذیری و تنبیه، یکی از مهم ترین زمینه های بروز خشونت خانگی علیه کودکان محسوب می شود. در مقابل، سبک های سهل گیرانه و سهل انگارانه نیز می توانند به بی ثباتی هیجانی و ضعف نظارت والدینی منجر شوند (باومریند^۳، ۱۹۹۱؛ دارلینگ و اشتنبرگ^۴، ۱۹۹۳). در ادامه، نظریه تضاد و رویکردهای فمینیستی بر این نکته تأکید دارند که خانواده نه صرفاً نهادی همکارانه، بلکه عرصه ای برای بازتولید سلطه و نابرابری است. در این چارچوب، کنترل منابع اقتصادی توسط مردان یکی از عوامل اصلی تداوم نابرابری قدرت در خانواده محسوب می شود (شریفی ساعی و آزاد ارمکی، ۱۴۰۰). همچنین دیدگاه های فمینیستی نشان می دهند که سلطه

1. Lukes
2. Giddens
3. Baumrind
4. Darling & Steinberg

مردانه در خانواده در پیوند با ساختارهای پدرسالارانه، از طریق قانون، عرف و گفتمان‌های فرهنگی بازتولید می‌شود (رحیمی و رزاقی، ۱۳۹۸).

در سطح کلان‌تر، چارچوب‌های مارکسیستی نیز قدرت را در پیوند با ساختارهای اقتصادی و طبقاتی تحلیل می‌کنند (مارکس و انگلس^۱، ۱۸۴۸). اگرچه این نظریه به‌طور مستقیم برای تحلیل خانواده طراحی نشده است، اما امکان فهم رابطه میان ساختارهای کلان اجتماعی و مناسبات قدرت درون خانواده را فراهم می‌کند.

در سطح حقوقی نیز، قوانین مدنی ایران با تأکید بر اقتدار پدرانه (مواد ۱۰۴۱، ۱۰۴۳ و ۱۰۴۴) همچنان بخشی از ساختار سلسله‌مراتبی قدرت را بازتولید می‌کنند، هرچند اصلاحات محدود قانونی در جهت حمایت از کودک و کاهش نابرابری‌های جنسیتی صورت گرفته است (عالمی و طایی، ۱۴۰۰؛ نوری، ۱۳۸۹). در عین حال، پژوهش جعفرزاده‌پور (۱۴۰۰) نشان می‌دهد که ساختار قدرت در خانواده‌های ایرانی به سمت نوعی تقارن نسبی حرکت کرده است، هرچند شکاف‌های معنادار در حوزه تصمیم‌گیری و استقلال زنان همچنان باقی است.

در این میان، خشونت خانگی علیه کودکان نه تنها به‌عنوان رفتارهای آشکار تنبیهی، بلکه به‌صورت اشکال پنهان‌تر کنترل روانی، محدودسازی و فشارهای هیجانی نیز در بستر خانواده قابل مشاهده است. این اشکال خشونت اغلب در تعامل با ساختارهای قدرت والدین و هنجارهای فرهنگی فرزندپروری مشروعیت می‌یابد.

بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که قدرت در خانواده ایرانی مفهومی چندلایه، سیال و وابسته به زمینه است که از تعامل میان ساختارهای حقوقی، اقتصادی، فرهنگی و گفتمانی شکل می‌گیرد. با این حال، در سطح خرد، این ساختارها به‌طور مستقیم در روابط روزمره والدین و فرزندان بازتولید می‌شوند و بر تجربه زیسته آنان اثر می‌گذارند. از این منظر، تحلیل قدرت در خانواده بدون توجه به تجربه فرزندان، تصویر کاملی از سازوکارهای بازتولید نابرابری جنسیتی ارائه نخواهد داد. همچنین این روابط همزمان

1. Marx & Engels

شامل مقاومت‌های فرهنگی (عبادپور، ۱۴۰۲) و فرایندهای توسعه نقش زنان در خانواده (میرحسینی و همکاران، ۱۴۰۰) نیز می‌شود.

با توجه به تمرکز این پژوهش بر روابط قدرت میان والدین و فرزندان، به‌ویژه در زمینه تجربه زیسته کودکان از اعمال کنترل، تنبیه و خشونت خانگی، مطالعات مرتبط با خشونت علیه کودکان، شیوه‌های اعمال اقتدار والدینی و راهبردهای کنشگری فرزندان در مواجهه با این شرایط، اهمیت ویژه‌ای دارند. از این رو، مرور پیشینه بر پژوهش‌هایی متمرکز شده است که به اشکال مختلف تعامل قدرت در رابطه والد - فرزند و پیامدهای آن در قالب خشونت، کنترل و مقاومت پرداخته‌اند. در مطالعات پیشین، روابط قدرت در خانواده عمدتاً در پیوند با سبک‌های فرزندپروری، ساختارهای جنسیتی و عوامل اجتماعی-فرهنگی بررسی شده است و پژوهش‌ها نشان می‌دهند که این روابط در تعامل با شیوه‌های تصمیم‌گیری خانوادگی و ساختارهای سنتی، می‌تواند زمینه‌ساز بازتولید یا کاهش نابرابری‌های جنسیتی، خشونت و الگوهای تربیتی متفاوت در خانواده شود. زنگ^۱ و همکاران (۲۰۲۵) اهمیت مداخلات حمایتی در کاهش خشونت خانگی و ارتقای کیفیت والدگری، به‌ویژه در سال‌های ابتدایی رشد کودک، را مورد تأکید قرار داده‌اند. کرپن^۲ و همکاران (۲۰۲۴) نشان دادند که سبک تربیتی اقتدارگرایانه و به‌کارگیری کنترل روانی موجب کاهش انگیزه قدرت ضمنی در فرزندان می‌شود. در همین راستا، وی‌نارد^۳ و همکاران (۲۰۲۴) فشارهای اجتماعی برای دستیابی به الگوی «والد کامل» را عاملی برای گرایش والدین، به‌خصوص مادران، به کنترل افراطی دانسته‌اند. بندل-ستنزل^۴ و همکاران (۲۰۲۳) نیز در مطالعه‌ای طولی به این نتیجه رسیدند که کنترل اقتدارگرایانه اثر منفی بر جهت‌گیری مثبت کودکان دارد، به‌ویژه هنگامی که دلبستگی اولیه کودک به والد ضعیف باشد.

1. Zhang
2. Kerpen
3. Venard
4. Bendel-Stenzel

در حوزه تاریخی، لیدهلم^۱ (۲۰۲۲) روابط قدرت در خانواده‌های بیزانسی را وابسته به حمایت متقابل و نه صرفاً سلطه دانسته است. اموروگیا^۲ (۲۰۲۱) نیز با بررسی کار کودک نشان داد که والدین برای کنترل فرزندان از منابع مختلف بهره می‌گیرند، در حالی که کودکان نیز با مقاومت یا سازگاری پاسخ می‌دهند. پژوهش‌های کیرون لامپی^۳ و همکاران (۲۰۲۰) نشان دادند که نابرابری قدرت میان والدین و کارکنان آموزشی مانعی برای همکاری تربیتی است. همچنین، برانج^۴ (۲۰۱۸) به تغییر تدریجی روابط والد-نوجوان به سمت الگوهای متقارن‌تر اشاره کرده است. از منظر ساخت اجتماعی، وینسنت^۵ (۱۹۹۶) نقش طبقه اجتماعی، قومیت و جنسیت را در روابط قدرت والد-معلم آشکار ساخت. امرسون^۶ (۱۹۶۲) نیز نظریه قدرت و وابستگی را مطرح و بر نقش هزینه‌های اطاعت در شکل‌گیری تعادل یا نابرابری روابط تأکید کرد. در زمینه خشونت خانگی و کنترل والدینی، نووار^۷ (۲۰۱۷) رابطه میان تنبیه بدنی و قدرت والدین را بررسی کرده و نشان داده است که اعمال خشونت به‌عنوان یکی از سازوکارهای کنترل در رابطه والد-فرزند قابل تحلیل است و خواستار اصلاح شیوه‌های تربیتی شد.

در ایران، پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند که ساختار قدرت در خانواده در حال تجربه تغییراتی قابل توجه است. میرحسینی و همکاران (۱۴۰۰) نشان دادند که ارتقای سطح تحصیلات زنان در مناطق شهری نه تنها به افزایش مشارکت آنان در امور خانوادگی کمک کرده، بلکه نگرش مردان نسبت به الگوهای سنتی قدرت را نیز تغییر داده است. عبادپور (۱۴۰۲) نیز با تحلیل سیاست‌های فرهنگی دولت دریافت که ساختارهای رسمی قدرت در حوزه خانواده با مقاومت‌های فرهنگی جامعه روبه‌رو بوده‌اند و همین موضوع بر شاخص‌هایی چون الگوهای ازدواج و میزان فرزندآوری تأثیر منفی گذاشته است.

1. Leidholm
2. Omorogiuwa
3. Kyrönlampi
4. Branje
5. Vincent
6. Emerson
7. Novara

مطالعات پیشین نیز بستر این یافته‌ها را روشن‌تر می‌کنند. ساعی (۱۴۰۱) الگوی ارتباطی والد-فرزند را شناسایی کرد و بر ضرورت تقویت الگوی مشارکتی به‌عنوان عاملی برای همبستگی خانوادگی تأکید نمود. میرحسینی و همکاران (۱۴۰۰) نقش تحصیلات و اشتغال زنان را در کاهش نابرابری قدرت و ارتقای جایگاه آنان در ساختار تصمیم‌گیری خانوادگی برجسته کردند. احمدی‌مهر و همکاران (۱۴۰۰) نیز با تأکید بر اصول اسلامی، نقش ارزش‌های دینی را در ایجاد تعادل در روابط قدرت بررسی نمودند. کلاهی و شفیعی (۱۳۹۶) با وجود اشاره به افزایش منابع اقتصادی و اجتماعی زنان، تداوم سلطه مردانه را در تصمیم‌گیری‌های کلان گزارش کردند. جان‌آبادی (۱۴۰۲) نیز بر نقش رسانه‌ها در بازتولید کلیشه‌های جنسیتی و تثبیت نابرابری‌های قدرت تأکید داشتند. در نهایت، موحد و همکاران (۱۳۹۱) نشان دادند که تحصیلات و اشتغال زنان مهم‌ترین عوامل ارتقای جایگاه آنان در ساختار خانواده محسوب می‌شود.

۳. روش تحقیق

این پژوهش به روش کیفی و مبتنی بر نظریه زمینه‌ای انجام شده است. در این مطالعه از نسخه نظام‌مند استراوس و کوربین^۱ (۱۹۹۸) برای تحلیل داده‌ها استفاده شد. هدف از این روش، استخراج و تبیین مقوله‌های مرتبط با روابط قدرت در خانواده بر اساس تجربه زیسته فرزندان بوده است. نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و با ترکیب نمونه‌گیری نظری انجام شد تا تنوع دیدگاه‌ها و تجارب حداکثری لحاظ گردد. در این ۳۱ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با گروه‌های متنوع انجام شد، شامل فرزندانانی که علیه والد یا والدین خود اقدام قضایی کرده‌اند، فرزندانانی که به دلایل عرفی، فرهنگی یا قانونی از پیگیری منصرف شده‌اند، و فرزندانانی که به دلیل عدم جرم‌انگاری رفتار والدین، اقدام رسمی نکرده‌اند. داده‌ها از مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته ۴۵ تا ۹۰ دقیقه‌ای گردآوری شد. پرسش‌ها باز و اکتشافی طراحی و پس از سه مصاحبه آزمایشی بازنگری شدند تا تجربه‌ها

1. Strauss & Corbin

و دیدگاه‌ها به‌طور کامل ثبت شود. تحلیل داده‌ها مطابق با رویکرد استراوس و کوربین در سه مرحله انجام شد: در کدگذاری باز، مفاهیم اولیه شناسایی و گروه‌بندی شدند. در کدگذاری محوری، مقولات در قالب الگوی پارادایمی نظریه زمینه‌ای شامل «شرایط مؤثر بر شکل‌گیری پدیده»، «پدیده محوری»، «بسترهای زمینه‌ای»، «عوامل مداخله‌گر (تسهیل‌کننده یا محدودکننده کنش‌ها)»، «راهبردهای کنش/تعامل» و «پیامدها» تحلیل شدند.

اعتبار و روایی داده‌ها با بازبینی مشارکت‌کنندگان، نظر متخصصان، مستندسازی تحلیل و تحلیل مقایسه‌ای مستمر تضمین شد. این مطالعه با رویکرد نظریه زمینه‌ای، به ارائه یک چارچوب مفهومی برخاسته از داده‌ها و تجارب زیسته مشارکت‌کنندگان درباره روابط قدرت جنسیتی در خانواده می‌پردازد و سازوکارهای پنهان قدرت والد-فرزند را در بستر فرهنگی و اجتماعی بررسی می‌کند.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش، واکنش سه گروه از فرزندان نسبت به خشونت والدین بررسی شد. جدول (۱) به مقایسه سه گروه از افراد (شاکیان، منصرف‌شدگان، و ساکتان) در واکنش به خشونت والدین می‌پردازد و ویژگی‌های فردی و اجتماعی آن‌ها از جمله جنسیت، جایگاه فرزندی، سطح تحصیلات و نوع شغل را بررسی می‌کند.

جدول ۱. مشخصات جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان.

ردیف	نام مستعار	جنسیت	وضعیت تأهل	سن	شغل	تحصیلات	چندمین فرزند
فرزندانی که مبادرت به طرح دعوا علیه والد و یا والدین خود نموده‌اند.							
۱	م. ز	زن	مجرد	۳۷	وکیل مدنی	کارشناسی ارشد	هفتم
۲	ح. ب	مرد	متاهل	۵۴	آزاد	کمتر از دیپلم	پنجم
۳	س. م	مرد	مجرد	۳۷	کارمند	کارشناسی	دوم
۴	س. ق	زن	مجرد	۳۹	ناحن کار	فوق دیپلم	سوم
۵	س. ت	زن	متاهل	۴۱	خانه‌دار	دیپلم	دوم

ردیف	نام مستعار	جنسیت	وضعیت تأهل	سن	شغل	تحصیلات	چندمین فرزند
گروه دوم فرزندانی که قصد طرح دعوا یا ثبت شکایت علیه والد و یا والدین خود را داشته اما به دلایلی عرفی، فرهنگی، قانونی از اقدام قضایی یا ادامه روند قضایی منصرف شده‌اند.							
۱	ش. ر	زن	مجرد	۳۳	پزشک	دکترا	اول
۲	ن. د	زن	مجرد	۲۴	دانشجو	دانشجوی مقطع کارشناسی	اول
۳	م. ن	زن	متاهل	۴۱	استاد دانشگاه	دکترا	اول
۴	ص. د	زن	متاهل	۴۰	خانه‌دار	کارشناسی	دوم
گروه سوم فرزندانی که به دلایل عرفی، فرهنگی، قانونی (عدم جرم‌انگاری رفتار خاص والدین) هیچ اقدامی برای طرح دعوا یا ثبت شکایت علیه والد و یا والدین خود ننموده‌اند.							
۱	ع. ح	مرد	مجرد	۲۴	سرباز	دیپلم	اول
۲	آ. ح	مرد	متاهل	۵۱	تکنسین	فوق دیپلم	اول
۳	ب. ن	مرد	متاهل	۴۵	مهندس	کارشناسی ارشد	دوم
۴	س. م	زن	متاهل	۴۲	کارمند	کارشناسی	اول
۵	م. م	زن	متاهل	۳۳	خانه‌دار	دیپلم	چهارم
۶	م. د	زن	مجرد	۳۱	رادیولوژیست	کارشناسی	سوم
۷	ح. ت	مرد	متاهل	۴۵	آزاد	کارشناسی	اول
۸	ع. ن	زن	متاهل	۴۷	کارمند	کارشناسی ارشد	اول
۹	و. ع	زن	متاهل	۴۱	وکیل دادگستری	کارشناسی ارشد	دوم
۱۰	ز. د	زن	مجرد	۳۴	هنرمند	کارشناسی	اول
۱۱	ح. ب	زن	مجرد	۳۸	طلافروش	کارشناسی	سوم
۱۲	م. د	زن	مجرد	۴۸	وکیل دادگستری	کارشناسی ارشد	اول
۱۳	الف. ر	زن	مجرد	۴۴	وکیل مدنی	کارشناسی ارشد	دوم
۱۴	ک. خ	مرد	مجرد	۳۸	آزاد	کارشناسی ارشد	اول
۱۵	ه. ش	زن	متاهل	۴۷	رواندرمانگر	دکترا	سوم
۱۶	م. ن	زن	متاهل	۳۶	خانه‌دار	دیپلم	پنجم
۱۷	ف. چ	زن	متاهل	۴۶	معلم	کارشناسی	اول
۱۸	ر. ر	زن	مجرد	۴۰	وکیل دادگستری	کارشناسی	اول
۱۹	س. د	زن	مجرد	۴۹	خانه‌دار	کارشناسی	اول
۲۰	ک. ح	زن	مجرد	۴۴	مهندس IT	کارشناسی ارشد	اول
۲۱	الف. د	زن	متاهل	۴۱	مهندس	کارشناسی	اول
۲۲	م. الف	زن	مجرد	۴۴	پزشک	دکترا	اول

گروه نخست شامل پنج نفر (سه زن و دو مرد) در بازه سنی ۳۷ تا ۵۴ سال بود که علیه والدین خود اقدام به طرح دعوا کرده بودند. سطح تحصیلات این گروه از دیپلم تا کارشناسی ارشد متغیر بود و مشاغل آنان از فعالیت‌های آزاد تا وکالت مدنی را

دربار می‌گرفت. اکثریت اعضای این گروه در جایگاه فرزندان میانی یا پایین خانواده قرار داشتند. گروه دوم متشکل از چهار زن با تحصیلات دانشگاهی در سطوح عالی (تا مقطع دکتری) و مشاغل حرفه‌ای همچون پزشکی، استادی دانشگاه و تحصیل در دوره‌های تکمیلی بود. این افراد علی‌رغم تمایل اولیه برای شکایت، تحت فشارهای فرهنگی و اجتماعی از پیگیری قضایی منصرف شده بودند و همگی در جایگاه فرزند اول یا دوم خانواده قرار داشتند. گروه سوم شامل ۲۲ نفر (۱۵ زن و ۷ مرد) با تحصیلاتی از دیپلم تا دکتری و اشتغال در حوزه‌های حرفه‌ای متنوع از جمله وکالت، پزشکی، مهندسی و روان‌درمانگری بود. اعضای این گروه نیز به دلیل محدودیت‌های فرهنگی، عرفی و خلأهای قانونی از اقدام حقوقی خودداری کرده بودند و عمدتاً در جایگاه فرزند اول خانواده قرار داشتند.

یافته‌ها نشان می‌دهد که حتی آگاهی حقوقی و موقعیت حرفه‌ای بدون حمایت اجتماعی و قانونی به اقدام رسمی منجر نمی‌شود و نقش ساختار خانوادگی و فشارهای اجتماعی در تصمیم‌گیری فرزندان برجسته است. مقایسه سه گروه نشان می‌دهد که جنسیت، جایگاه فرزندی، تحصیلات، شغل و فرهنگ نقش کلیدی در واکنش به خشونت والدین دارند؛ فرزندان پایین‌تر و کسانی که کمتر تحت فشار سنتی هستند، بیشتر اقدام حقوقی می‌کنند، در حالی که فرزندان اول و زنان بیشتر سکوت می‌کنند.

۴-۱. عوامل علی شکل‌گیری ساختار قدرت در خانواده با تمرکز بر جنسیت

تحلیل داده‌های کیفی نشان داد که شکل‌گیری ساختار قدرت در خانواده، به‌ویژه در روابط والدین و فرزندان، تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل علی چندلایه و درهم‌تنیده است. این عوامل نه تنها بر نحوه توزیع قدرت میان اعضای خانواده تأثیر می‌گذارند، بلکه نگرش‌های جنسیتی، شیوه‌های تربیتی، و حدود اختیار و استقلال فرزندان، به‌ویژه دختران، را نیز جهت‌دهی می‌کنند. جدول شماره (۲) این دسته‌بندی را به صورت خلاصه ارائه می‌دهد.

جدول ۲. عوامل علی در روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان.

مقوله	مفاهیم کدگذاری ثانویه	کدهای نمونه (مفاهیم و موارد جزئی)
عوامل فرهنگی، مذهبی و اجتماعی	باورها و نگرش‌های سنتی	فرهنگ سنتی، سلطه پدرسالار، انتظار اطاعت فرزندان، ارزش‌گذاری متفاوت بر دختر و پسر، تمایز فرصت‌های آموزشی و شغلی بر اساس جنسیت
	هنجارهای مذهبی و اجتماعی	محدودیت مشارکت دختران در فعالیت‌های اجتماعی، تبعیض در آموزش و تربیت، آموزه‌های مذهبی تفسیرشده به نفع مردسالاری، الزام به رعایت پوشش و رفتار مطابق جنسیت
	فشار همسالان و جامعه	توقعات اجتماعی، قضاوت جامعه، مقایسه فرزندان با استانداردهای جنسیتی، فشار برای پیروی از سنت‌ها
عوامل اقتصادی و ساختاری	وابستگی مالی	قدرت مالی پدر، وابستگی اقتصادی فرزندان، محدودیت دسترسی دختران به منابع مالی مستقل، تأثیر درآمد خانواده بر آزادی فرزندان، محدودیت خرید یا انتخاب مستقل
	نقش شغلی والدین و دسترسی به منابع	شاغل بودن پدر یا مادر، تصمیم‌گیری اقتصادی خانواده، اولویت‌بندی هزینه‌ها بر اساس جنسیت فرزند، کنترل دسترسی به آموزش یا فعالیت‌های جانبی
تجربه زیسته و روانی فرزندان	ترس و تجربه خشونت	خشونت روانی و کلامی، تهدید، انتقاد مستمر، اضطراب، ترس از تنبیه فیزیکی یا روانی، کنترل شدید حرکات و روابط
	تجربه طرد یا نادیده گرفته شدن	احساس عدم دیده شدن، تحقیر در خانواده، تجربه تبعیض در مشارکت‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، نادیده گرفتن نیازها و علاقه‌ها
	اثرات روانی طولانی مدت	کاهش اعتمادبه‌نفس، احساس گناه مزمن، اضطراب اجتماعی، احساس ناتوانی در تغییر شرایط، اختلال هویتی

مصاحبه‌های کیفی نشان می‌دهد که باورها و نگرش‌های سنتی، مذهبی و فرهنگی همراه با فشارهای اقتصادی، نقش اساسی در شکل‌گیری و بازتولید روابط قدرت جنسیتی در خانواده‌های مورد مطالعه دارند. خانم ف. ک، کارشناس ارشد، مشاور حقوقی، تجربه برچسب‌زنی زنان مطلقه را بیان می‌کند: «فشارها به من حس می‌داد که من یک جرم مرتکب شده‌ام...» و خانم م. ز، وکیل مدنی، نادیده گرفته شدن مسائل طبیعی رشد دختران را چنین روایت می‌کند: «اولین بار پریدم و فکر کردم دچار بیماری شدم... مادرم حتی توضیح نداد.» تفاوت نقش‌پذیری جنسیتی نیز از زبان خانم م. ن، مشاور حقوقی، آشکار است: «اعمال قدرت والدین بر دختر و پسر منجر به تفاوت‌های فاحش در شخصیت و رفتار آنها می‌شود.» آقای ح. ب. با تحصیلات کمتر از دیپلم محدودیت‌های فرهنگی و تعصبات قومی را گزارش می‌دهد: «دخترها به خاطر تعصب و غیرت خیلی محدود

میشن.) «خشونت، فشار روانی و سلسله مراتب قدرت در روایت خانم س. ق، فوق دیپلم و خانم ش. ر، پزشک نیز مشهود است: «قدرت پدرم یعنی ترس، بی صدا شدن، نادیده گرفته شدن»؛ «پدرم بارها بدون دلیل داد می زد... کوچکتر را در کمد حبس کرد که باعث لکنتش شد...»؛ خانم ه. ش، روان درمانگر تأکید می کند: «پدر و مادرم ناخودآگاه پسرها را تشویق به استقلال می کنن، ولی دختر را به وابستگی...» برخی خانواده ها مادر محور بودند، مانند روایت خانم م. د، کارشناس و رادیولوژیست: «پدرم هم تحت سلطه مادرم بود... من همه بارها رو به دوش می کشیدم.» آثار روانی خشونت و فقدان حمایت نیز از زبان آقای ک. خ، کارشناسی ارشد و خانم م. ن دیپلم و خانه دار مشهود است: «مرد شدم ولی از تو شکسته... افسردگی، خشم فروخورده، احساس بی ارزشی...»؛ «روح و روان ما خیلی آسیب دید... افسردگی می گرفتم» کنترل مادری و فقدان حریم شخصی نیز از خانم ف. چ، کارشناسی، و خانم ر. ر، کارشناسی و وکیل دادگستری گزارش شده است: «قدرت دست مامانم بود... هیچ وقت به حریم شخصیم احترام گذاشته نمی شد...»؛ «مامانم آدم خوبیه، ولی خیلی کنترل گری می کنه...» علاوه بر این، ناکارآمدی قانونی و ضعف حمایت قضایی به طور مکرر گزارش شده است؛ خانم ن. د، دانشجوی کارشناسی می گوید: «مجبور بودم به وکیل مراجعه کنم که هزینه اش را نداشتم... جامعه، دین و قانون در کنار پدر خواهند ایستاد» و خانم ز. د، هنرمند می افزاید: «قوانین نابرابری را بازتولید می کنند و مرد قوی تر و صاحب اختیار است.» فشار اقتصادی و کنترل مالی والدین همراه با خشونت های تربیتی نیز پیامدهای روانی عمیقی داشته است؛ خانم ش. ر. می گوید: «پدرم از پول به عنوان ابزار فشار و کنترل استفاده می کرد» و خانم م. ن.: «می دونستم اقدام قانونی فایده ای نداره و ممکنه تبعات منفی داشته باشه».

نتایج نشان می دهد که باورهای سنتی، مذهبی و فرهنگی همراه با فشارهای اقتصادی و ناکارآمدی قانونی، ساختارهای نابرابر قدرت جنسیتی را در تجربه مشارکت کنندگان پژوهش بازتولید می کنند. این الگوها پیامدهای روانی و اجتماعی ماندگاری بر فرزندان به جا می گذارند و محدودیت در استقلال، حقوق و رشد آنان را تقویت می کنند.

۴-۲. نقش شرایط مداخله‌گر در تقویت یا تضعیف روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان

در تحلیل روابط قدرت جنسیتی در خانواده، مجموعه‌ای از عوامل به‌عنوان شرایط مداخله‌گر عمل می‌کنند که می‌توانند موجب تداوم یا تضعیف نابرابری‌های جنسیتی در روابط میان والدین و فرزندان شوند. این عوامل در تعامل با زمینه‌ها و شرایط علی، مسیر شکل‌گیری کنش‌ها و راهبردهای فرزندان و والدین را تحت تأثیر قرار می‌دهند. جدول (۳) این شرایط مداخله‌گر و نحوه تأثیر آن‌ها بر روابط قدرت جنسیتی در خانواده را به تفصیل نشان می‌دهد.

جدول ۳. شرایط مداخله‌گر در روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان.

مقوله اصلی	مفاهیم کدگذاری ثانویه	کدهای نمونه (مفاهیم و موارد جزئی)
نهادهای قانونی و قضایی	بی‌اعتمادی به دادگاه و نهادهای حمایتی	تجربه آسیب‌زای دادگاه، طولانی بودن فرآیند، نادیده گرفتن شکایت‌ها، هزینه‌های بالای حقوقی، پاسخ‌های غیرشفاف یا تبعیض‌آمیز
	حمایت ناقص قانونی	نبود حمایت از فرزندان دختر، فقدان اطلاعات حقوقی والدین، نبود تطابق قوانین با واقعیت‌های خانوادگی، ضعف نظارت بر اجرای حقوق کودک
	نقش فعال یا غیرفعال نهادها	پلیس، بهزیستی، مدارس، مشاوره خانواده، نهادهای محلی؛ اثر محدود یا موثر بر حفاظت از فرزندان

مصاحبه‌شوندگان از گروه‌های مختلف ضعف ساختاری و ناکارآمدی حمایت‌های قانونی از کودکان را برجسته کرده‌اند. خانم م. ز، وکیل مدنی با کارشناسی ارشد از گروه اول، می‌گوید: «قوانین ایران برای حمایت از فرزندان در برابر اعمال قدرت نامناسب والدین ناکافی است... بسیاری از کودکان از حقوق خود بی‌بهره‌اند.» آقای س. م، کارمند لیسانس از گروه یک، تجربه شکایت و ناکارآمدی پیگیری قضایی را روایت می‌کند: «از بابام شکایت کردم... ولی دوباره آزاد شد و هیچ تضمینی برای امنیت نبود.» خانم ص. د، خانه‌دار با کارشناسی از گروه دو، از تجربه تهدید و فشار نمادین خانواده می‌گوید: «اگر اجازه ندادن، شکایت می‌کنم... ولی آن‌ها کوتاه آمدند.» خانم س. ق، ناخن‌کار فوق‌دیپلم از گروه یک، به برخورد بی‌توجه قاضی اشاره می‌کند: «قاضی گفت مرده عصبانی بوده... انگار مقصر من بودم.» خانم ف. چ، کارشناسی از گروه سوم، با

تجربه زندگی در کانادا، تفاوت نظام حمایتی را توضیح می دهد: «تو ایران پیگیری قانونی به این راحتی نیست... مدرسه و والدین همکار هستن.» آقای ح. ت، کارشناسی از گروه سوم، بر لزوم تعادل حقوق والدین و فرزندان تأکید دارد: «قانون باید بین قدرت والد و حقوق کودک تعادل ایجاد کنه... قطعاً نیاز به اصلاح هست.» آقای ک. خ، کارشناسی ارشد از گروه سوم، نگاه تملکی قوانین به کودک را نقد می کند: «بچه فقط مال پدر و مادر نیست، یه انسان مستقله که باید ازش حمایت بشه.» خانم س. د، خانه دار با کارشناسی از گروه سوم، از ترس بی نتیجه بودن شکایت می گوید: «می ترسیدم قانون پشتم نباشه... این تو دلم موند.» این روایت ها به وضوح نشان می دهند که ضعف قانونی و قضایی، به عنوان یک عامل مداخله گر، اثربخشی دیگر راهبردهای حمایتی را محدود کرده و نیازمند بازنگری و تحول جدی است.

۳-۴. شرایط زمینه ای در شکل گیری روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان

در بررسی روابط قدرت میان والدین و فرزندان با تمرکز بر مسئله جنسیت، شرایط زمینه ای نقش بنیادینی در شکل گیری، تثبیت یا تضعیف این روابط ایفا می کنند. این شرایط، چارچوب های فرهنگی، اجتماعی، قانونی و خانوادگی ای را فراهم می کنند که درون آن ها روابط قدرت شکل می گیرند، مشروعیت می یابند یا به چالش کشیده می شوند. جدول (۴) به صورت ساختار یافته این مؤلفه های زمینه ای را که در شکل گیری و تداوم روابط قدرت جنسیتی در خانواده مؤثرند، ارائه می دهد.

جدول ۴. شرایط زمینه ای در روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان.

مقوله اصلی	مفاهیم کدگذاری ثانویه	کدهای نمونه (مفاهیم و موارد جزئی)
ساختار خانواده	تقسیم کار جنسیتی	مسئولیت بیشتر دختران در امور خانه، نقش سنتی مادر و پدر، محدودیت استقلال دختران، انتظارات متفاوت برای رفتار و موفقیت فرزندان
	الگوهای قدرت داخلی	پدر تصمیم گیر اصلی، مادر نقش فرعی و منفعل، کنترل منابع و زمان فرزندان، تعیین برنامه های روزانه و فعالیت ها
	روابط بین فرزندان	رقابت جنسیتی، تبعیض در توجه والدین، تفاوت در مجازات یا پاداش، حمایت نامتوازن بین دختر و پسر

مصاحبه‌شوندگان از گروه‌های مختلف به تأثیر ساختار مردسالارانه و دوگانگی والدین بر فرزندان اشاره کرده‌اند. خانم م. ز، وکیل مدنی با کارشناسی ارشد از گروه اول، می‌گوید: «در کودکی، والدین با محبت و روش‌های غیرمستقیم قدرتشان را اعمال می‌کردند، اما در نوجوانی کنترل‌ها سخت‌گیرانه‌تر می‌شد و تلاش برای استقلال با فشار و محدودیت روبه‌روست.» آقای س. م، کارمند لیسانس از گروه اول، تجربه خانوادگی‌ای خشن را بیان می‌کند: «مادرم بیشتر نقش اطاعت‌کننده داشت. بابام فرمانده بود انگار، داد می‌زد، دستور می‌داد، تنبیه می‌کرد.» خانم س. ق، ناخن‌کار فوق‌دیپلم از گروه اول، اضطراب ناشی از سرکوب محیطی را روایت می‌کند: «حتی توی مدرسه هم سعی می‌کردم خودمو قایم کنم که صدام نکن.» خانم م. ن، از گروه دوم، به دوگانگی رفتاری مادر و خشونت پنهان اشاره می‌کند: «دوگانگی رفتاری مادر، وابستگی خواهر به پدر و خشونت پنهان... تجربه‌ای پرتش بود.» خانم ص. د، خانه‌دار کارشناسی از گروه دوم، تربیت جنسیت‌زده گذشته را نقد می‌کند: «سعی می‌کنم بین دختر و پسر فرق نذارم... قبلاً در تربیت پسر با دخالت‌های بی‌جا روبه‌رو بودم.» خانم س. د، خانه‌دار از گروه دوم، به تجربه «عدم تعلق» اشاره دارد: «مامانم حرف اول و آخر رو تو خونه می‌زد... در بچه‌های طلاق احساس "عدم تعلق" خیلی دیده می‌شه.» آقای ح. ت، کارشناس آزاد از گروه دوم، تجربه رهاشدگی و فشار والدین را شرح می‌دهد: «پدرم قدرتش مستقیم و خشن بود... مادرم با سکوت و احساس گناه... هر دو دردناک بود.» خانم م. الف، پزشک دکتر از گروه دوم، اعمال قدرت از طریق بی‌توجهی را بیان می‌کند: «اعمال قدرت با رها کردن و بی‌توجهی انجام می‌شه.» و خانم س. م، کارمند کارشناسی از گروه دوم، تجربه تهدید و خشونت روانی را روایت می‌کند: «بابام ما رو شب با خودش برد باغ چون دعواشون شده بود... مامانم می‌گفت فقط به خاطر این دوتا بچه‌ست که دارم باهات زندگی می‌کنم.» این روایت‌ها نشان می‌دهند که کنترل مستقیم، رهاشدگی، دوگانگی رفتاری و تبعیض جنسیتی، پیامدهای روانی و تربیتی عمیقی برای فرزندان دارد.

۴-۴. پدیده محوری: بازتولید سلطه جنسیتی در ساختار خانواده

در تحلیل روابط قدرت میان والدین و فرزندان با تمرکز بر جنسیت، پدیده محوری که به عنوان نقطه‌ی کانونی و مسئله‌ساز در بستر داده‌ها نمایان می‌شود، بازتولید سلطه جنسیتی در ساختار خانواده است. این پدیده، نه به صورت یک رویداد منفرد، بلکه به عنوان فرایندی تدریجی، پیوسته و درهم تنیده در زندگی روزمره فرزندان، به ویژه دختران، رخ می‌دهد و در تعامل با زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، قانونی و روانی تقویت می‌شود. جدول (۵) به صورت ساختاریافته این مؤلفه‌های پدیده محوری را که در شکل‌گیری و تداوم روابط قدرت جنسیتی در خانواده مؤثرند، ارائه می‌دهد.

جدول ۵. پدیده محوری در روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان.

مقوله اصلی	مفاهیم کدگذاری ثانویه	کدهای نمونه (مفاهیم و موارد جزئی)
بازتولید سلطه جنسیتی در ساختار خانواده	سلطه پدرانه	تصمیم‌گیری نهایی پدر، محدودیت استقلال دختران، اعمال قدرت نمادین و عاطفی، تمرکز قدرت اقتصادی و اجتماعی در دست پدر
بازتولید خشونت نمادین و عاطفی	تحقیر جنسیتی	تحقیر در انتخاب رشته و شغل، محدودیت فعالیت‌های اجتماعی، کنترل روابط دوستانه، سرزنش به دلیل جنسیت، کاهش ارزش فردی فرزندان
	فشار روانی و اجتماعی	ایجاد احساس کم‌ارزشی، تهدید ضمنی یا مستقیم، محدودیت فرصت‌های رشد، ایجاد اضطراب مستمر و ترس از ابراز وجود

مصاحبه‌شوندگان از گروه‌های مختلف نشان می‌دهند که ساختار خانواده بستری برای بازتولید سلطه جنسیتی است و خشونت روانی و نمادین والدین، هم‌زمان و در طول زندگی فرزندان اعمال می‌شود. در گروه اول، خانم م. ز، وکیل مدنی، کارشناسی ارشد بیان می‌کند: «برادرم به واسطه جنسیت و حمایت والدین نقش تصمیم‌گیرنده داشت... مراقبت از پدرم بر دوش من بود». آقای ح. ب، با مدرک کمتر از دیپلم می‌گوید: «زبان تنبیه پدر من کتک بود... همه‌مون تحقیر می‌شدیم». خانم س. م، لیسانسه و کارمند اضافه می‌کند: «درگیری‌ها باعث شد از خانه فرار کنم». خانم س. ق، ناخن‌کار و فوق‌دیپلم، می‌گوید: «قدرت پدر یعنی ترس و نادیده گرفته شدن... مادرم با احساس گناه به

خواسته‌هاش می‌رسید». در گروه دوم، خانم دکتر ش. ر، پزشک و دکترای تخصصی تجربه سلطه پدرانه و کنترل افراطی را چنین شرح می‌دهد: «پدرم با نگاه‌های سرزنش‌آمیز و سکوت، حس گناه، ترس و بی‌ارزشی ایجاد می‌کرد». خانم دکتر م. ن، استاد دانشگاه، اشاره می‌کند: «با اینکه مذهبی‌تر بودم، محدودتر بودم... مادر بزرگم امکانات بیشتری به پسرعمه‌ام می‌داد». خانم ص. د، کارشناسی و خانه‌دار اضافه می‌کند: «اگه با داداشم دعوا می‌کردم، مامانم همیشه طرف داداشم رو می‌گرفت».

در گروه سوم، نمونه‌های متنوعی از سلطه روانی و تبعیض مشاهده می‌شود. خانم س. د، کارشناسی و خانه‌دار، می‌گوید: «وقتی اجازه نمی‌دن سلیقه‌ت رو نشون بدی یعنی زورگویی... شامل تحقیر جنسیتی و طرد هم می‌شه». آقای ح. ت، با مدرک کارشناسی اضافه می‌کند: «بچه‌های کوچک با کنترل فیزیکی و نوجوان‌ها با فشار روانی مهار می‌شن... تحقیر جنسیتی و طرد بخاطر انتخاب فردی از ابعاد سلطه‌ست». خانم م. د، رادیولوژیست بیان می‌کند: «مامانم خشونت روانی داشت... ته‌مونده غذای برادرم رو بهم می‌داد... می‌گفت برو اضافی هستی». خانم الف. ر، وکیل مدنی، کارشناسی ارشد، می‌گوید: «چون خودش تحقیر شده، در روابطش دنبال تحقیر دیگرانه». خانم ز. د، و کارشناس اشاره می‌کند: «تنبیه‌های سختی می‌شدم... ولی برای برادرم نبود». خانم دکتر ه. ش، روان‌درمانگر، تأکید می‌کند: «سکوت‌های طولانی، بی‌توجهی، نگاه‌های خالی... نشانه‌های رابطه‌ای نابرابر و سرکوبگره». آقای ب. ن، کارشناسی ارشد، مهندس، می‌گوید: «تحقیرهای مادرم حس عزت نفسمو نابود کرد... هنوز اذیتم می‌کنه». این روایت‌ها نشان می‌دهد سلطه پدرانه، حمایت‌گزینشی مادرانه و تبعیض جنسیتی در خانواده‌ها هم‌زمان عمل می‌کند و پیامدهای روانی و اجتماعی گسترده‌ای برای فرزندان دارد.

۴-۵. راهبردها در مواجهه با روابط قدرت جنسیتی در خانواده

در بررسی پدیده بازتولید قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان، راهبردهای متنوعی از سوی فرزندان، والدین و نهادهای حمایتی قابل شناسایی است که نحوه مواجهه با این

روابط را شکل می‌دهند. این راهبردها بازتابی از آگاهی جنسیتی، میزان دسترسی به حمایت بیرونی و کارآمدی نهادهای رسمی‌اند. این راهبردها، در پیوند با شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر، نقش مهمی در تداوم یا تغییر ساختار قدرت جنسیتی در خانواده دارند. جدول (۶) به صورت ساختاریافته این راهبردها را نمایش می‌دهد.

جدول ۶. راهبردها در روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان.

مقوله اصلی	مفاهیم کدگذاری ثانویه	کدهای نمونه (مفاهیم و موارد جزئی)
راهبردهای مقاومت و کنشگری فرزندان	اعتراض به تبعیض	اعتراض کلامی، مقاومت در برابر دستور والدین، تلاش برای استقلال، جستجوی حمایت اجتماعی یا حقوقی، اظهار نظر در مدرسه یا جمع دوستان
راهبردهای انفعالی یا اجتنابی فرزندان	سکوت و پذیرش نقش سنتی	پذیرش نقش سنتی برای کاهش تنش، خودسانسوری، اجتناب از اظهار نظر، پرهیز از واکنش مستقیم، کاهش مشارکت در بحث‌های خانوادگی

تحلیل مصاحبه‌ها نشان می‌دهد فرزندان در مواجهه با سلطه‌های جنسیتی و ساختارهای ناعادلانه خانواده‌ها عمدتاً از راهبردهای انفعالی یا اجتنابی استفاده می‌کنند. در گروه یک، خانم س. ق، ناخن‌کار و فوق‌دیپلم می‌گوید: «وقتی احساس کنی فقط چون کوچکتری یا دختری باید خیلی چیزارو تحمل کنی، اون وقت می‌فهمی عدالت توی این رابطه نیست» در گروه سوم، خانم ر. ر، وکیل دادگستری تجربه اجتناب از خانواده را چنین شرح می‌دهد: «حس می‌کنم بهترین دوران زندگیم وقتی که با خانوادم قطع رابطه‌ام.» خانم م. د، رادیولوژیست، اضافه می‌کند: «من بلد نیستم در برابرش بایستم... همیشه فکر می‌کردم لایق دوست داشته شدن نیستم... من محبت می‌کنم ولی همونم تحقیر می‌شه.» خانم ع. ن، کارمند و کارشناسی ارشد می‌گوید: «چرا طغیان نکردم؟ همیشه مطیع موندم...» و خانم س. د، خانه‌دار با مدرک کارشناسی تأکید می‌کند: «آخرش فقط سکوت می‌کنم. این سکوت اذیتم می‌کنه». از نگاه انتقادی، آقای ح. ت، و کارشناس بیان می‌کند: «بعضیا با محبت کنترل می‌کنن، بعضیا با زور...».

در واکنش والدین به مقاومت فرزندان، کنترل شدید، تهدید و تنبیه رایج است و شدت آن بسته به جنسیت فرزند، پیشینه تربیتی و ساختار فرهنگی خانواده‌ها متفاوت است. در گروه یک، آقای ح. ب، با مدرک کمتر از دیپلم، می‌گوید: «زبان تنبیه پدر من کتک بود... گاهی هیچ کاری نکرده کتک می‌خوردیم.» خانم س. ق نیز اضافه می‌کند: «برای ما دخترها کنترل شدیدتر بود.» در گروه دو، خانم ن. د، و دانشجوی کارشناسی بیان می‌کند: «هرگونه مقاومت با خشونت و خشم شدید مواجه می‌شد.» و خانم ص. د، با مدرک کارشناسی و خانه‌دار می‌گوید: «مامانم هنوز می‌خواد منو کنترل کنه.» در گروه سوم، خانم ف. چ، با مدرک کارشناسی تجربه بازتولید سخت‌گیری مادر را روایت می‌کند: «همون سخت‌گیری‌های مادر مو روی بچه‌ام پیاده کردم... بعد از دو سال و نیم ترایی فهمیدم ریشه همه اینا رفتارهای اشتباه مادرم بود.» آقای ع. ح، و دیپلم، می‌گوید: «پدر و مادر گاهی فقط برای قدرت‌نمایی حرف آخر رو می‌زنن، نه برای تربیت.» خانم الف. ر، کارشناسی ارشد و وکیل مدنی اضافه می‌کند: «می‌گفت: 'طلاق می‌گیرم از باباتون، هر کاری بخوام می‌کنم.'» خانم م. ن، دیپلم و خانه‌دار تجربه کنترل اقتصادی پدر بر مادر را چنین بیان می‌کند: «دسته چک همیشه دست بابا بود... مامانم همیشه کتک می‌خورد.» خانم س. د، با مدرک کارشناسی و خانه‌دار نیز تأکید می‌کند: «به خاطر بزرگ‌شدن با مادر ایده‌آل‌گرا، شاید به بچه‌ها زیاد حق انتخاب نمی‌دادم... ولی الان موقع تصمیم‌گیری کاملاً به خودشون آزادی می‌دم».

تحلیل مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که سلطه جنسیتی در خانواده‌ها با انفعال، سکوت و اجتناب فرزندان همراه است و خشونت، کنترل و تهدید موجب احساس بی‌عدالتی و کاهش اعتماد به نفس آنان می‌شود. این الگوها چرخه سلطه را در نسل‌های بعدی بازتولید می‌کنند، اما آگاهی انتقادی و تجربه‌های درمانی می‌تواند به بازتعریف شیوه‌های تربیتی و کاهش سلطه کمک کند.

۴-۶. پیامدهای روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان

روابط قدرت مبتنی بر جنسیت در خانواده، آثار گسترده‌ای بر روان، هویت، رفتار و آینده

فرزندان می‌گذارد. این پیامدها در ابعاد روانی، اجتماعی، تحصیلی، شغلی و حقوقی قابل مشاهده‌اند و اغلب به بازتولید ساختار نابرابر جنسیتی منجر می‌شوند. این پیامدها، در ارتباط با شرایط زمینه‌ای و عوامل مداخله‌گر، نقش کلیدی در حفظ یا تغییر ساختار قدرت جنسیتی در خانواده ایفا می‌کنند. جدول (۷) به صورت منظم و ساختاریافته این پیامدها را نشان می‌دهد.

جدول ۷. پیامدها در روابط قدرت جنسیتی میان والدین و فرزندان

مقوله اصلی	مفاهیم کدگذاری ثانویه	کدهای نمونه (مفاهیم و موارد جزئی)
پیامدهای روانی، هویتی و عاطفی	افسردگی و اضطراب	احساس گناه مزمن، اختلال هویتی، کاهش اعتمادبه‌نفس، اضطراب اجتماعی، مشکلات خواب و تمرکز، ناامیدی نسبت به آینده
پیامدهای اجتماعی و رفتاری	خودسانسوری و انزوا	پرهیز از بیان مشکل، ترس از اعتراض، محدود شدن روابط دوستانه و اجتماعی، کاهش مشارکت در فعالیت‌های جمعی، گرایش به انزوا یا انطباق تحمیلی
پیامدهای تحصیلی و شغلی	محدودیت پیشرفت	انتخاب رشته یا شغل محدود، عدم امکان پیگیری علایق شخصی، کاهش موفقیت تحصیلی به دلیل فشارهای خانوادگی یا تبعیض جنسیتی

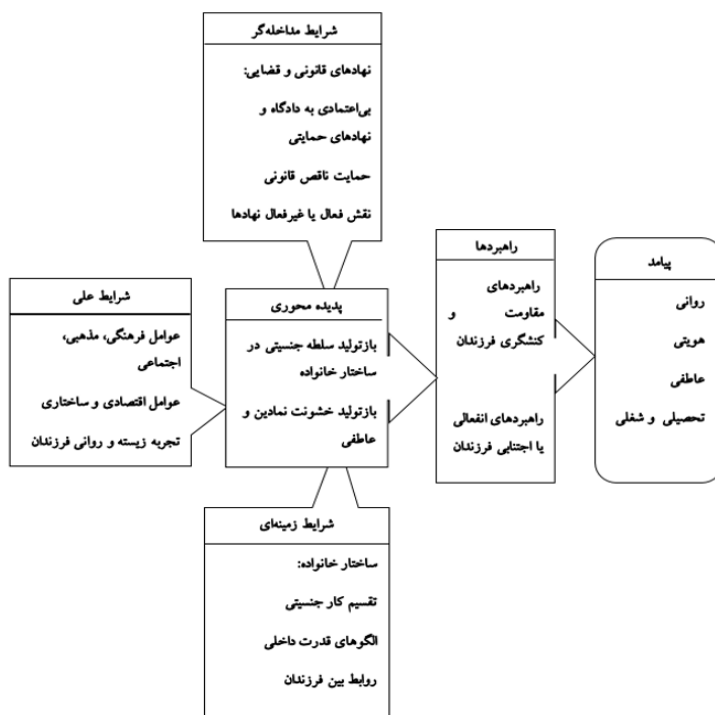
تحلیل مصاحبه‌ها نشان می‌دهد تبعیض و خشونت خانوادگی پیامدهای گسترده‌ای بر روان، هویت، رفتار و مسیر تحصیلی-حرفه‌ای فرزندان دارد. پیامدهای روانی و هویتی شامل افسردگی، اضطراب، احساس گناه مزمن، کاهش اعتمادبه‌نفس و اختلال در تصمیم‌گیری است؛ به گونه‌ای که خانم م. ز، کارشناسی ارشد و وکیل مدنی می‌گوید: «در زمان طلاق و مشکلات خانوادگی، فشارهای خانواده تأثیر روانی زیادی روی من داشت... همین بی‌درکی و کمبود ارتباط باعث شد بیشتر به سمت تریپی و مشاوره بروم.» و خانم م. د، و رادیولوژیست، تأکید می‌کند: «من از کودکی تخریب شدم... محبت می‌کنم که شاید بهم محبت کنن ولی نتیجه برعکس می‌گیرم.» پیامدهای اجتماعی و رفتاری نیز شامل خودسانسوری، انزوا، محدود شدن روابط اجتماعی و کاهش مشارکت در فعالیت‌های جمعی است؛ خانم ر. ر، وکیل دادگستری، بیان می‌کند: «این عقده‌ها بهم آسیب زده و متأسفانه آثارش هنوزم تو وجودم هست.» و خانم س. م، و کارمند، اضافه

می‌کند: «بچه‌گی‌ام پر از ترس شد و اعتماد ندارم.» فشارهای غیرمنصفانه و مسئولیت‌های سنگین، به‌ویژه برای دختران، نیز در خانواده‌ها مشاهده می‌شود، همان‌طور که خانم ه. م. و خانه‌دار، می‌گوید: «همیشه زیر فشار و کنترل بودم... حتی وقتی خواهرانم سرکشی می‌کردند، با من دعوا می‌کردند که چرا حواسم به بچه‌ها نبوده.» پیامدهای تحصیلی و حرفه‌ای نیز در نتیجه این فشارها محدودیت در انتخاب رشته و شغل و کاهش موفقیت تحصیلی است؛ خانم ف. چ. با مدرک کارشناسی، اشاره می‌کند: «همون سخت‌گیری‌های مادرمو روی بچه‌ام پیاده کردم... ولی حالا رابطه صمیمی داریم.» و خانم ر. م. می‌گوید: «من به شدت از نظر روانی ضربه خوردم... ریشه خیلی از مشکلاتم و آسیبایی که دیدم، به کودکی و تله‌هایی برمی‌گرده که توش گیر کردم.» این روایت‌ها نشان می‌دهند پیامدهای تبعیض و خشونت خانوادگی، روانی، اجتماعی و تحصیلی-حرفه‌ای، تا بزرگسالی ادامه دارند و نیاز به حمایت روانی، اصلاح رفتارهای خانوادگی و تقویت سازوکارهای قانونی برای کاهش اثرات طولانی‌مدت آن‌ها احساس می‌شود.

۴-۷. تحلیل نظری (کدگذاری نظری)

کدگذاری نظری فرایندی است که طی آن مفاهیم انتزاعی تولیدشده در مراحل پیشین پژوهش در چارچوب یک مدل نظری منسجم سازمان می‌یابند و پیوندهای معناداری میان آن‌ها برقرار می‌شود تا تبیینی نظری از پدیده مورد مطالعه ارائه گردد (فلیک^۱، ۲۰۱۳). در این مرحله، مفاهیم کلیدی استخراج‌شده از مصاحبه‌ها، اسناد و تجارب زیسته مشارکت‌کنندگان در کدگذاری باز و انتخابی دسته‌بندی شده و با موضوعات مشابه مرتبط شدند. پژوهش حاضر با رویکرد نظریه‌پردازی زمینه‌مند (گراند تئوری) و بر پایه ۳۱ مصاحبه با فرزندان دارای تجربه مستقیم یا غیرمستقیم از تعارض با والدین، درصدد شناسایی و تبیین عوامل جامعه‌شناختی، فرهنگی، حقوقی و روانی مؤثر بر شکل‌گیری و بازتولید روابط قدرت جنسیتی در خانواده است. نتیجه این تحلیل، مدل مفهومی‌ای در شکل شماره (۱) می‌باشد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

۵. یافته‌ها

تحلیل داده‌های مصاحبه نشان می‌دهد که روابط قدرت جنسیتی در خانواده‌ها در قالب یک نظام فرزندپروری اقتدارگرایانه و کنترل‌محور شکل می‌گیرد که در آن خشونت روانی، کنترل والدینی و نابرابری جنسیتی به صورت درهم‌تنیده بازتولید می‌شوند. این فرایند تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی، مذهبی، اجتماعی، اقتصادی و ساختاری قرار دارد و تجربه زیسته فرزندان، به‌ویژه دختران، را در ابعاد مختلف تحت تأثیر قرار می‌دهد.

در سطح فرهنگی-هنجاری، باورهای سنتی، تفسیرهای مذهبی و فشارهای اجتماعی و همسالان، زمینه اصلی شکل‌گیری این روابط را فراهم می‌کنند. این وضعیت با یافته‌های احمدی و یاقوتی (۱۳۹۷) همسو است که نشان داده‌اند هنجارهای فرهنگی نقش مهمی در بازتولید نابرابری‌های جنسیتی دارند. در این چارچوب، نظریه یادگیری

اجتماعی باندورا (۱۹۸۶) نیز قابل استناد است، زیرا الگوهای جنسیتی از طریق مشاهده و تقلید در محیط خانواده و جامعه درونی می‌شوند.

در سطح فرزندپروری، یافته‌ها نشان می‌دهد که ساختار غالب خانواده‌ها به سمت فرزندپروری اقتدارگرایانه متمایل است که در آن کنترل شدید، محدودسازی استقلال و اعمال اقتدار والدین به‌ویژه پدر برجسته است. این وضعیت نشان‌دهنده نوعی خشونت نمادین و روانی است که به‌صورت هنجاری طبیعی‌سازی شده است.

در بعد جنسیتی، تقسیم کار درون خانواده و الگوهای اقتدار والدین با نظریه نقش‌های جنسیتی ایگلی و وود^۱ (۲۰۱۶) قابل تبیین است؛ به‌گونه‌ای که نقش‌های سنتی به بازتولید نابرابری در دسترسی به منابع و فرصت‌ها منجر می‌شود. همچنین، در سطح ساختاری، این وضعیت با نظریه تضاد (مارکس و آزاد ارمکی، ۱۳۸۶) همخوانی دارد که بر توزیع نابرابر قدرت و منابع در خانواده تأکید می‌کند.

در بعد اقتصادی، وابستگی مالی فرزندان به والدین و تمرکز قدرت اقتصادی در دست پدر، یکی از سازوکارهای مهم کنترل در خانواده است. این یافته با دیدگاه امرسون (۲۰۲۱) درباره وابستگی منابع در روابط قدرت همسو است و نشان می‌دهد کنترل اقتصادی با کنترل عاطفی و هنجاری ترکیب شده و شکل پیچیده‌ای از سلطه را ایجاد می‌کند.

در سطح تعاملی، فرزندان تجربه‌هایی از خشونت روانی و کلامی شامل تحقیر، تهدید، سرزنش و نادیده‌گرفتن را گزارش کرده‌اند که با پیامدهای بلندمدت بر هویت و سلامت روان آنان همراه است. این یافته‌ها با مطالعه برانج (۲۰۱۸) درباره اثرات منفی سلطه جنسیتی بر سلامت روان همسو است.

در سطح نهادی، نهادهای قانونی و حمایتی نقش محدودی در کاهش این تعارضات دارند. یافته‌ها با نتایج رحیمی و رزاقی (۱۳۹۸)، برانج (۲۰۱۸) و همچنین کاغیتچی‌بازی (۲۰۱۷) نشان می‌دهد که ضعف دسترسی، هزینه‌های بالا و ناکارآمدی ساختاری موجب کاهش اثربخشی این نهادها می‌شود.

در سطح ساختار خانواده، تقسیم کار جنسیتی و سلسله مراتب قدرت، زمینه بازتولید سلطه پدرانه را فراهم می‌کند. این وضعیت با یافته‌های میرحسینی و همکاران (۱۴۰۰) و مالمیر و ابراهیمی (۱۳۹۹) همسو است که نقش تحصیلات و اشتغال را در تغییر ساختار قدرت نشان داده‌اند. در سطح کنش‌گری، فرزندان در برابر این ساختار از راهبردهای مقاومت، انفعال و اجتناب استفاده می‌کنند. این یافته با پژوهش جونز^۱ و همکاران (۲۰۲۰) همخوانی دارد که نشان می‌دهد کنش‌گری فرزندان در برابر کنترل والدینی همواره با هزینه‌های روانی و اجتماعی همراه است.

از منظر کلان نظری، این نتایج با دیدگاه‌های گیدنز (۱۳۸۴) قابل تحلیل است که بر تعامل ساختار و عاملیت تأکید دارند. همچنین نظریه سیدانیوس و پراتو (۱۹۹۹) نیز نشان می‌دهد که سلسله مراتب جنسیتی ساختاری پایدار و بازتولیدشونده است.

در نهایت، یافته‌ها نشان می‌دهد که سلطه جنسیتی در خانواده نه یک پدیده تک‌عاملی، بلکه نتیجه تعامل پیچیده عوامل فرهنگی، اقتصادی، نهادی و تعاملی است که به صورت هم‌زمان در بازتولید نابرابری نقش دارند.

۶. نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد روابط قدرت جنسیتی در خانواده در بستری فرهنگی-اجتماعی و در تعامل میان عوامل فرهنگی، اقتصادی، نهادی و تعاملی بازتولید می‌شود و بر تجربه زیسته فرزندان، به‌ویژه دختران، اثرگذار است. این فرایند در سطح نظری با رویکردهای یادگیری اجتماعی، نظریه نقش‌های جنسیتی و نظریه تضاد قابل تبیین است و نشان می‌دهد که ساختار و عاملیت به صورت هم‌زمان در شکل‌گیری نابرابری نقش دارند. در عین حال، فرزندان صرفاً منفعل نیستند و در مواجهه با این روابط اشکال مختلفی از کنش‌گری را تجربه می‌کنند، هرچند این کنش‌ها با محدودیت‌ها و پیامدهای روانی-اجتماعی همراه است.

در مجموع، نابرابری جنسیتی در خانواده یک فرایند پویا و بازتولیدی است که پیامدهای آن در ابعاد فردی و اجتماعی قابل مشاهده است.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، مداخلات مؤثر در سطح خانواده و جامعه باید بر بازنگری در الگوهای فرزندپروری و کاهش بازتولید نابرابری‌های جنسیتی متمرکز باشد. در این راستا، آموزش والدین با تأکید بر فرزندپروری برابرخواهانه و افزایش آگاهی نسبت به پیامدهای کنترل‌گری و بازتولید نقش‌های جنسیتی سنتی، می‌تواند در تغییر نگرش‌ها و کاهش سلطه ساختاری در روابط والد-فرزند مؤثر باشد. همچنین، نظام آموزشی از طریق ادغام آموزش‌های رسمی و غیررسمی مرتبط با برابری جنسیتی در برنامه‌های درسی و فعالیت‌های تربیتی، می‌تواند نقش مهمی در کاهش کلیشه‌های جنسیتی و تقویت نگرش‌های برابرخواهانه در نسل جدید ایفا کند.

از سوی دیگر، تقویت نهادهای حمایتی و حقوقی و افزایش دسترسی واقعی فرزندان به خدمات قانونی در موقعیت‌های تعارض خانوادگی، به‌ویژه برای گروه‌های آسیب‌پذیرتر مانند دختران، ضروری است. در کنار آن، طراحی برنامه‌های توانمندسازی اقتصادی و روانی با هدف افزایش خودکارآمدی، استقلال تصمیم‌گیری و کاهش وابستگی ساختاری فرزندان می‌تواند به کاهش نابرابری‌های درون خانوادگی کمک کند. در نهایت، رسانه‌ها با بازنمایی الگوهای متنوع و برابر از نقش‌های جنسیتی و به چالش کشیدن کلیشه‌های مسلط، می‌توانند نقش مؤثری در تغییر تدریجی هنجارهای فرهنگی و کاهش بازتولید سلطه جنسیتی در سطح جامعه ایفا کنند.

این پژوهش با محدودیت‌هایی همراه بوده است. استفاده از نمونه‌گیری هدفمند و تمرکز بر بافت‌های خاص فرهنگی-اجتماعی، امکان تعمیم آماری یافته‌ها به کل جامعه را محدود می‌سازد. همچنین، داده‌ها مبتنی بر تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان بوده و ممکن است تحت تأثیر ادراکات فردی و زمینه‌های فرهنگی خاص قرار گرفته باشد. با این حال، یافته‌ها می‌توانند درک عمیق‌تری از سازوکارهای بازتولید روابط قدرت جنسیتی در خانواده ارائه دهند.

تعارض منافع

نویسندگان تأیید می‌کنند که در انجام این پژوهش و انتشار نتایج آن، هیچ‌گونه منافع متعارضی وجود نداشته است.

حمایت مالی

این مطالعه بدون دریافت هرگونه حمایت مالی از نهادهای دولتی، خصوصی یا غیرانتفاعی انجام شده و هزینه‌های آن توسط پژوهشگران تأمین شده است.

- احمدی، احمد؛ و یاقوتی، احمد (۱۳۹۷). زنان، سبک‌های فراغتی و خانواده در شهر تهران. مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۴(۴۶)، ۲۵۷-۲۵۸.
- احمدی‌مهر، رضا؛ یوسفی، علی؛ و گلپور، محمد (۱۴۰۰). ارزش‌های دینی و تعادل روابط قدرت در خانواده ایرانی. پژوهش‌های دینی و اجتماعی، ۶(۲)، ۸۹-۱۰۷.
- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی خانواده ایرانی. تهران: انتشارات سمت.
- اشرفی، مریم (۲۵ شهریور، ۱۴۰۲). تأثیر مهارت‌های ارتباطی خانواده بر سلامت روانی جوانان. در سومین همایش ملی روان‌شناسی بالینی کودک و نوجوان، اردیبه‌ل، ایران.
- امان‌اللهی، کاظم (۱۴۰۳). بررسی رابطه عوامل فردی و خانوادگی و سلامت اجتماعی. فصلنامه علوم تربیتی، ۱۷(۱)، ۳۹-۵۸.
- جان‌آبادی، عظیم (۱۴۰۲). تأثیر رسانه‌های جمعی بر بازتولید کلیشه‌های جنسیتی در جامعه. در ششمین کنگره ملی آنالیز داده‌ها در علوم انسانی، تهران، ایران.
- جعفرزاده‌پور، فاطمه (۱۴۰۰). ساختار قدرت و رابطه آن با ناپایداری خانواده: مطالعه ملی در جامعه ایرانی. پژوهش مسائل اجتماعی ایران، ۲(۱)، ۱۰۹-۱۳۹.
- حافظ، علی‌اکبر؛ و فلاح‌زاده، هدی (۱۴۰۳). نقش میانجی نیازهای اساسی روان‌شناختی در رابطه بین کارکرد خانواده و آشفتگی روان‌شناختی در میان دانشجویان. خانواده‌پژوهی، ۲۰(۲)، ۱۴۳-۱۶۸.
<https://doi.org/10.48308/jfr.2024.234418.1687>
- خان‌محمدی، هادی؛ اصلی‌پور، حسن؛ یغماییان، مریم؛ و عسکری باقرآبادی، مریم (۱۴۰۳). شناسایی عوامل مؤثر بر اجرای سیاست‌های کلی خانواده در ایران. زنان و خانواده، ۱۹(۶۶)، ۱۳۳-۱۵۶.
- رحیمی، علی؛ و رازقی نصرآبادی، حمید (۱۳۹۸). تحولات و چالش‌های ساختاری و کارکردی نهاد خانواده در ایران: یک مرور نظام‌مند. فصلنامه جمعیت، ۲۶(۱۰۹-۱۱۰)، ۵۵-۹۰.
- ساعی، مریم (۱۴۰۱). الگوهای ارتباطات میان فردی والدین و فرزندان در خانواده: تحلیل تجربه فرزندان خانواده‌های تهرانی. فصلنامه علمی مطالعات فرهنگ و ارتباطات، ۲۳(۵۸)، ۲۹۷-۳۲۸.
<https://doi.org/10.22083/jccs.2021.264538.3255>
- سلطانیان، وحید؛ یوسفی، زهرا؛ و خیطاطان، فاطمه (۱۴۰۲). واکاوی پویایی‌های قدرت در خانواده: یک نمونه مطالعه کیفی. نشریه خانواده‌درمانی کاربردی، ۱۸(۴)، ۳۰۰-۳۱۶.
- شریفی‌ساعی، محمدحسن؛ و آزاد ارمکی، تقی (۱۴۰۰). سرمایه عاطفی به مثابه قدرت: زنان چگونه از قدرت عاطفی خود، سلاح مقاومت می‌سازند. مطالعات اجتماعی - روان‌شناختی زنان، ۱۹(۴)، ۸۱-۸۱.
<https://doi.org/10.22051/jwsps.2021.36855.2468.128>

عالمی، محمدحسین؛ و طایی، فاطمه (۱۴۰۰). بررسی تطبیقی حقوق کودک از منظر حقوق ایران و حقوق بین‌الملل. مطالعات حقوق بشر اسلامی، ۱۰(۱)، ۱۷۷-۲۰۰.

عبادپور، نرگس (۱۴۰۲). چالش‌های نهاده‌تر شدن اعمال قدرت دولت در سیاست‌های فرهنگی حوزه خانواده در ایران. پژوهش‌های سیاست‌گذاری عمومی، ۹(۳۵)، ۳۷-۷۴.
<https://doi.org/10.22054/tssq.2023.71684.1372>

علیرضائزاد، سارا؛ و زنگنه، ناهید (۱۳۹۷). دسترسی به پول و مناسبات قدرت در روابط همسران: مطالعه‌ای در اجتماع محلی زنان «دستان سبز» و تکیه شهدا. فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۵(۸۰)، ۱۶۵-۲۰۸.
<https://doi.org/10.22054/qjss.2017.15714.1391>

کلاهی، مریم؛ و شفیع، فاطمه (۱۳۹۶). تجربه روایت زنان از ساختار قدرت در خانواده. مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۳(۴۸)، ۱۲۹-۱۵۰.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴). ساخت جامعه: طرح کلی نظریه ساخت‌یابی (ترجمه: منوچهر صبوری). تهران: نشر نی.
مالمیر، مریم؛ و ابراهیمی، مریم (۱۳۹۹). نوع‌شناسی ساختار قدرت در خانواده ایرانی. مطالعات راهبردی زنان، ۲۲(۸۷)، ۷-۳۲.
<https://doi.org/10.22095/jwss.2020.220454.2273>

موحد، مریم؛ عنایت، حلیمه؛ و مردانی، مریم (۱۳۹۱). مطالعه عوامل زمینه‌ای مرتبط با ساختار توزیع قدرت در خانواده: نمونه موردی زنان متأهل شهر شیراز. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۳(۳)، ۱۵۳-۱۷۱.
<https://doi.org/10.22059/jisr.2013.36566.171-153>

میرحسینی، زهرا؛ ابراهیمی، مریم؛ و پاکدل، پروین (۱۴۰۰). بررسی عوامل مؤثر بر قدرت زنان در خانواده. خانواده‌پژوهی، ۱۷(۴)، ۵۲۳-۵۳۹.
<https://doi.org/10.52547/JFR.17.4.523>
نوری، اعظم (۱۳۸۹). عوامل تضعیف استحکام خانواده. پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده، ۳(۶)، ۸۷-۱۱۴.

یوسفوند، یعقوب؛ و مهدیان، حمید (۱۴۰۴). تحلیل جریان‌های اثرگذار در سیاست‌گذاری عدالت جنسیتی جمهوری اسلامی ایران؛ با رویکرد تعالی جایگاه زنان در جامعه. فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده، ۲۰(۷۰)، ۱۱-۳۸.
<https://doi.org/10.1001.1.26454955.1404.20.70>

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
<https://doi.org/10.1177/02724316911111004>

Bendel-Stenzel, L. C., An, D., & Kochanska, G. (2023). Revisiting the debate on effects of parental power-assertive control in two longitudinal studies: Early attachment security as a moderator. *Attachment & Human Development*, 25(5), 461-486. <https://doi.org/10.1080/14616734.2023.2262979>

- Branje, S. J. T. (2018). Development of parent-adolescent relationships: Psychological perspectives. *Child Development Perspectives*, 12(3), 161–165. <https://doi.org/10.1111/cdep.12285>
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Eagly, A. H., & Wood, W. (2016). Social role theory of sex differences. In N. Naples, R. C. Hoogland, M. Wickramasinghe, & W. C. A. Wong (Eds.), *The Wiley Blackwell encyclopedia of gender and sexuality studies*.
- Emerson, P. M., et al. (2021). Measuring empowerment: Choices, values and norms. *World Development*, 138, 105220.
- Flick, U. (2013). *An introduction to qualitative research* (4th ed.). SAGE Publications.
- Giddens, A. (1979). *Central problems in social theory: Action, structure and contradiction in social analysis*. University of California Press.
- Jones, A., Smith, B., & Taylor, C. (2020). Coping strategies of children in response to parental control: A qualitative study. *Journal of Family Psychology*, 34(2), 123–135. <https://doi.org/10.1037/fam0000500>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315205281>
- Kerpen, E., Busch, H., & Schulte im Busch, B. (2024). The role of parenting style for the development of the implicit power motive in children. *Motivation and Emotion*, 48, 264–277. <https://doi.org/10.1007/s11031-024-10071-4>
- Kyrönlampi, T., Bök, M.-L., & Karikoski, H. (2020). Obstacles to dialogic encounters between parents and staff in pre-primary school. *Journal of Early Childhood Education Research*, 9(2), 437–455.
- Leidholm, N. (2022). Parents and children, servants and masters: Slaves, freedmen, and the family in Byzantium. In *The Routledge handbook on identity in Byzantium* (pp. 263–281). Routledge.
- Lukes, S. (2005). *Power: A radical view* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Marx, K., & Engels, F. (1848). *Manifest der Kommunistischen Partei*. London: J. E. Burghard.
- Novara, D. (2017). Violence in the conflicts between parents and children. *Education Sciences and Society*, 77–88.
- Omorogiwa, T. (2021). Power dynamics in parent-child relationships: A child labour dilemma. *Social Work and Education*, 8(3), 373–384. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.21.3.6>

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۳۶

دوره ۲۰، شماره ۲
تابستان ۱۴۰۶
پیاپی ۷۸

- Sidanius, J., & Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). Sage.
- Venard, G., Zimmermann, G., & Antonietti, J. P. (2024). Parenting under pressure: Associations between perceived social pressure and parental involvement among mothers and fathers. *Journal of Child and Family Studies*, 33, 3813–3825. <https://doi.org/10.1007/s10826-024-02945-5>
- Vincent, C. (1996). *Parents and teachers: Power and participation* (1st ed.). Routledge.
- Zhang, Y., Liu, Q., & Wang, X. (2025). Understanding the link between intimate partner violence exposure and children's self-regulation: The mediating role of parenting stress and warmth. *Family Process*, 64(1), e13054. <https://doi.org/10.1111/famp.13054>

